

SPRÁVY SAV

7-8. 2013

Slovenská akadémia vied

49. ročník

V TOMTO ČÍSLE

ZO ŽIVOTA SAV

- Zadostučinenie i poďakovanie **1**
- Čestná plaketa pre Dr. Lina **4**
- Medzinárodná súťaž v rozpoznávaní entít **4**
- Kniežacia hrobka z Popradu **5**
- Živá medziodborová diskusia **6**
- Objavili diamanty v Nórsku **8**
- Aparatúra pre misiu na Merkúr **10**
- Rozširovali obzory žiakov **10**

KONTAKTY

- Podpísali memorandum o porozumení **3**
- Tri milióny na vakcínu proti kliešťom **8**
- Liečivé včelie produkty **9**

UDALOSTI

- Striebro z Taiwanu **6**
- Opäť medzi svetovou špičkou **9**
- Pocta bratom, ktorí menili náš svet **12**
- Ekonomizácia diplomacie ako príspevok k marketingu vo vede **14**

OSOBNOSTI VEDY

- Výnimočná osobnosť virológie **7**

KONFERENCIE, SYMPÓZIÁ

- Prepojenie experimentálnej vedy s klinickou praxou **11**
- Platforma na výmenu poznatkov **15**
- Tatarka medzi P. Bystricou a Viedňou **16**
- Premena Slovenska v animáciách **16**
- Hlboký prienik do podstaty riadenia **18**
- Dreviny vo verejnej zeleni **19**
- Poklona Viliamovi Turčánymu **20**

NEKROLÓG

- Zomrel speleológ Anton Droppa **20**

DOKUMENTY 21

Pri príležitosti jubilea SAV vedenie Slovenskej akadémie vied ocenilo 3. júla 2013 najlepšie vedecké kolektívy a jednotlivcov. V Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca prevzal ocenenie z rúk predsedu SAV prof. Jaromíra Pastoreka aj tím Ústavu experimentálnej endokrinológie SAV pod vedením prof. MUDr. Iwara Klimeša, DrSc. (vľavo). Foto: Juraj Broš

V dňoch 9. – 11. júla 2013 zorganizovala Slovenská akadémia vied v Kongresovom centre SAV Smolenice workshop zameraný na výmenu skúseností o vývoji nových pokrokových materiálov a spoluprácu za prítomnosti vedeckých pracovníkov SAV, Japan Science and Technology Agency, National Institute of Materials Science (NIMS) a krajín V4. Pri tejto príležitosti predseda SAV prof. J. Pastorek a prezident NIMS prof. S. Ushioda slávnostne podpísali Memorandum o porozumení medzi SAV a NIMS. Foto: Juraj Broš

Európska keramická spoločnosť (ECerS) každé dva roky udeľuje cenu „Stuijts Award“ na pamiatku profesora A. Lea Stuijtsa, ktorý významným dielom prispel k rozvoju vedy a technológie magneto- a elektrokeramických materiálov. Tento rok udelili toto významné ocenenie prof. RNDr. Pavlovi Šajgalíkovi, DrSc., z Ústavu anorganickej chémie SAV. Prof. Šajgalik (vľavo) prevzal ocenenie z rúk prezidenta ECerS prof. Danila Suvorova počas 13. medzinárodnej konferencie Európskej keramickej spoločnosti, ktorá sa konala v dňoch 23. – 27. júna 2013 v Limoges vo Francúzsku za účasti 1 100 vedcov z celého sveta. (Foto zdroj: II. OV SAV)

Vydáva Slovenská akadémia vied vo VEDE, vydavateľstve SAV / www.veda-sav.sk | Hlavný redaktor: Emil Borčín | Grafický dizajn: Layout JS. | Technická redaktorka: Oľga Svetlíková | Za kvalitu dodaných fotografií a obrázkov zodpovedajú autori | Adresa redakcie: Štefánikova 49, 814 38 Bratislava | E-mail: ebor@centrum.sk | Tel.: 02 2092 0232, Fax: 02 2092 0219 | Tlač: VEDA, vydavateľstvo SAV | ISSN 0139-6307 | Na prednej strane obálky: Pohľad na prácu v laboratóriu BSL Virológieho ústavu SAV (s. 8). Foto: Boris Klempa | Na zadnej strane obálky: Na hradisku v Bojnjej slávnostne sprístupnili rekonštruované slovanské zemnice (s. 12). Foto: Archív AÚ SAV.

Slovenská akadémia vied ocenila špičkové vedecké kolektívy i jednotlivcov

ZADOSTUČINENIE I POĎAKOVANIE ZA VYNIKAJÚCU PRÁCU

Najlepšie vedecké kolektívy a jednotlivcov ocenilo 3. júla 2013 vedenie Slovenskej akadémie vied v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca v Bratislave. Z hodnotenia Akademickkej rankingovej a ratingovej agentúry, ktoré identifikovalo špičkové tímy a pracovníkov, vyplynulo mnoho výsledkov, ktoré obstoja aj v neľahkej medzinárodnej konkurencii na poli vedy. Akadémia má excelentných výskumníkov, akreditované vedecké tímy s veľmi dobrou medzinárodnou reputáciou. Na výsledkoch slovenskej vedy sa vo výstupoch podieľa viac ako jednou tretinou. Kritériami hodnotenia sú napríklad počet publikácií, citácií, H-index, porovnania. Slovenská akadémia vied sa rozhodla, že okrem vlastného prístupu systémom vnútornej akreditácie využije aj možnosť externého hodnotenia špičkových tímov, ale aj jednotlivcov vo svojich štruktúrach. Z 1 800 vedcov, ktorí pracujú v SAV, patrí 160 k svetovej špičke. Akademická rankingová a ratingová agentúra pripravovala deväť mesiacov analýzu, ktorá potvrdila, že v SAV pracuje mnoho špičkových vedeckých tímov – najmä v oblasti fyziky, molekulárnej biológie, matematiky, ale aj spoločenských vied.

Predseda SAV Jaromír Pastorek vo svojom príhovore o. i. uviedol: „Slovensko je pripravené poskytnúť svoju vedeckú špičku, limitované je však nedostatkom financií. Ako stále deklaruujeme na rôznych stretnutiach, naša veda zápasí so silnou mierou podfinancovania. Práve preto by mohlo byť dnešné ocenenie aj zadostučinám a zároveň poďakovaním za vami odvedenú prácu, za vaše výsledky, entuziazmus a lojalitu.“

PRVÉ ODDELENIE VIED SPOLU S PREDSEDOM SAV OCEŇOVAL PODPREDEDA JURAJ LAPIN. OCENENIE SI ODNIESOL AJ TÍM GEOFYZIKÁLNEHO ÚSTAVU SAV POD VEDENÍM PROF. RNDR. PETRA MOCZA, DRSC.

Za I. oddelenie vied o neživej prírode boli ocenení:

tím Ústavu geotechniky SAV pod vedením prof. RNDr. Petra Baláža, DrSc.,
tím Ústavu experimentálnej fyziky SAV pod vedením doc. RNDr. Dušana Bruncka, CSc.,
tím Fyzikálneho ústavu SAV pod vedením prof. RNDr. Vladimíra Bužeka, DrSc.,
tím Elektrotechnického ústavu SAV pod vedením Ing. Karola Fröhlich, DrSc.,
tím Elektrotechnického ústavu SAV pod vedením doc. Ing. Fedora Gömöryho, DrSc.,
tím Ústavu experimentálnej fyziky SAV pod vedením RNDr. Ivana Králíka, CSc.,
tím Ústavu materiálov a mechaniky strojov SAV pod vedením Ing. Juraja Lapina, DrSc.,

tím Geofyzikálneho ústavu SAV pod vedením prof. RNDr. Petra Mocza, DrSc.,
tím Matematického ústavu SAV pod vedením prof. RNDr. Anatolija Dvurečenského, DrSc.,
tím Ústavu experimentálnej fyziky SAV pod vedením prof. RNDr. Petra Samuelyho, DrSc.,
tím Ústavu materiálov a mechaniky strojov SAV pod vedením Dr. Ing. Františka Simančíka,
tím Ústavu stavebníctva a architektúry SAV pod vedením prof. Ing. Jána Sládka, DrSc.,
tím Fyzikálneho ústavu SAV pod vedením prof. Ing. Ivana Šticha, DrSc.,
tím Astronomického ústavu SAV pod vedením RNDr. Metoda Sanígu, DrSc.,
tím Elektrotechnického ústavu SAV pod vedením Ing. Pavla Kováča, DrSc.

Za II. oddelenie vied o živej prírode boli ocenení:

tím Chemického ústavu SAV pod vedením Ing. Petra Gemeinera, DrSc.,
tím Ústavu anorganickej chémie SAV pod vedením RNDr. Petra Komadela, DrSc.,
tím Ústavu fyziológie hospodárskych zvierat SAV pod vedením doc. MVDr. Juraja Koppela, DrSc.,
tím Ústavu polymérov SAV pod vedením Ing. Igora Lacíka, DrSc.,
tím Ústavu anorganickej chémie SAV pod vedením Dr. Oľgy Malkín, DrSc.,
tím Ústavu polymérov SAV pod vedením Ing. Márie Omastovej, DrSc.,
tím Virologického ústavu SAV pod vedením prof. RNDr. Silvie Pastorekovej, DrSc.,
tím Ústavu zoológie SAV pod vedením RNDr. Dušana Žitňana, DrSc.,

OCENENÝ TÍM ÚSTAVU POLYMÉROV SAV REPRESENTOVALA NA SLÁVNOSTNOM OCENOVANÍ JEJ VEDÚCA ING. MÁRIA OMASTOVÁ, DRSC.

DR. PETER GAJDOŠ, CSC., (SÚ SAV) A PREDSEDA SAV PROF. JAROMÍR PASTOREK

CENU SI PREBERÁ PROF. PHDR. JÁN BAKOŠ, DRSC. Z ÚSTAVU DEJÍN UMENIA SAV

tím Ústavu experimentálnej onkológie SAV pod vedením doc. Ing. Čestmíra Altanera, DrSc.,
 tím Ústavu molekulárnej fyziológie a genetiky SAV pod vedením doc. Ing. Alberta Breiera, DrSc.,
 tím Ústavu polymérov SAV pod vedením prof. RNDr. Ignáca Capeka, DrSc.,
 tím Ústavu experimentálnej endokrinológie SAV pod vedením prof. PharmDr. Daniely Ježovej, DrSc.,
 tím Ústavu experimentálnej endokrinológie SAV pod vedením prof. MUDr. Iwara Klimeša, DrSc.,
 tím Ústavu molekulárnej biológie SAV pod vedením RNDr. Jána Kormanca, DrSc.,
 tím Ústavu molekulárnej fyziológie a genetiky SAV pod vedením doc. Ing. Oľgy Križanovej, DrSc.,
 tím Neurobiologického ústavu SAV pod vedením RNDr. Nadeždy Lukáčovej, DrSc.,
 tím Botanického ústavu SAV pod vedením prof. RNDr. Karola Marholda, CSc.,
 tím Neuroimunologického ústavu SAV pod vedením prof. MVDr. Michala Nováka, DrSc.,
 tím Ústavu normálnej a patologickej fyziológie SAV pod vedením RNDr. Oľgy Pecháňovej, DrSc.,
 tím Ústavu anorganickej chémie SAV pod vedením prof. RNDr. Pavla Šajgalíka, DrSc.,
 tím Ústavu experimentálnej onkológie SAV pod vedením RNDr. Jána Sedláka, DrSc.,
 tím Chemického ústavu SAV pod vedením Ing. Igora Tvarošku, DrSc.

Ceny za III. oddelenie vied si prevzali jednotlivci:
 prof. PhDr. Ján Bakoš, DrSc., Ústav dejín umenia SAV,
 doc. Ing. Vladimír Baláž, PhD., DrSc., Prognostický ústav SAV,
 doc. PhDr. Gabriel Bianchi, CSc., Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV,
 prof. PhDr. Pavol Cmorej, CSc., Filozofický ústav SAV,
 PhDr. Emília Ficková, Ústav experimentálnej psychológie SAV,
 PhDr. Gabriel Fusek, CSc., Archeologický ústav SAV,
 PhDr. Peter Gajdoš, CSc., Sociologický ústav SAV,
 PhDr. Ján Jankovič, DrSc., Ústav svetovej literatúry SAV,
 PhDr. Dušan Kováč, DrSc., Historický ústav SAV,
 doc. PhDr. Eva Krekovičová, DrSc., Ústav etnológie SAV,
 PhDr. Vladimír Krivý, CSc., Sociologický ústav SAV,
 prof. PhDr. František Novosád, CSc., Filozofický ústav SAV,
 doc. PhDr. Jan Pešek, DrSc., Historický ústav SAV,
 PhDr. Karol Pieta, DrSc., Archeologický ústav SAV,
 Paedr. Matej Považaj, CSc., Jazykovedný ústav L. Štúra SAV,
 prof. Ing. Peter Staněk, CSc., Ekonomický ústav SAV,
 PhDr. Peter Šalkovský, DrSc., Archeologický ústav SAV,
 prof. Paedr. Štefan Šutaj, DrSc., Spoločenskovedný ústav SAV,
 PhDr. Hana Urbancová, DrSc., Ústav hudobnej vedy SAV,
 doc. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc., Slavistický ústav J. Stanislava SAV.
 Za všetkých ocenených predniesol ďakovnú reč doc. Ing. Fedor Gömöry, DrSc. V hudobnom programe vystúpili sopranistka Veronika Mihalková, mezzosopranistka Alena Kropáčková s klavírnym sprievodom Petra Pažického.

M. Š. | Foto: Juraj Broš

PHDR. JÁN JANKOVIČ, DRSC. (ÚSTAV SVETOVEJ LITERATÚRY SAV) PREBERÁ OCENENIE Z RÚK PODPREDSEDNÍCKY SAV DAGMAR PODMAKOVEJ

ZA VŠETKÝCH OCENENÝCH SA NA ZÁVER POĎAKOVAL DOC. ING. FEDOR GÖMÖRY, DRSC.

PODPÍSA LI MEMORANDUM O POROZUMENÍ

ena skúseností o vývoji nových pokro-
vých materiálov a otvorenie spolupráce
na úrovni krajín V4 – Japonsko – to bolo
cieľom seminára, ktorý v dňoch 9. – 11. jú-
la 2013 zorganizovala Slovenská akadémia
vied v Kongresovom centre SAV Smoleni-
ce. Spoločný workshop sa konal za prítom-
nosti vedeckých pracovníkov SAV, Japan
Science and Technology Agency (JST),
National Institute of Materials Science
(NIMS) a krajín V4, ktorých na workshope
zastrešil Medzinárodný višegrádsky fond
(IVF).

Počas minuloročnej návštevy preziden-
ta SR Ivana Gašparoviča v Japonsku boli
členmi delegácie aj predseda SAV prof. Ja-
romír Pastorek, prof. Pavol Šajgalík a Dr.
František Šimančík. V rámci svojho progra-
mu navštívili Japan Science and Techno-
logy Agency, najdôležitejšiu japonskú agen-
túru, ktorá podporuje všetky oblasti výsku-
mu v Japonsku a tiež uzatvára medzinárod-
nú spoluprácu v rámci celého sveta. Okrem
toho navštívili aj National Institute of Ma-
terials Science, ktorý podľa medzinárod-
ných hodnotení patrí k popredným inštitú-
tám v oblasti nových materiálov a technoló-
gií vo svete. Výsledkom vzájomných rokova-
ní bola dohoda o zorganizovaní spoločného
workshope.

Na otvorení workshopu v Smoleniciach
sa okrem predsedu SAV, viacerých čle-
nov Predsedníctva SAV a pracovníkov or-
ganizácií SAV zúčastnil aj japonský veľvy-
slanec A. Takamatsu. Štátny tajomník Mi-
nisterstva zahraničných vecí a európskych
záležitostí Peter Burian vo svojom vystú-
pení o.i. povedal: „Dnešný seminár o ve-
de a technológiách je odrazom novej eta-
py v spolupráci medzi Slovenskom a Ja-
ponskom. Po prvýkrát privádza na jedno
miesto špičkových vedcov z krajín V4 a Ja-
ponska.“

Na workshope boli prítomní ďalej riadi-
teľka IVF K. Wursterová, prezident NIMS
prof. S. Ushioda a programový riaditeľ
JST prof. T. Kishi. O tom, že JST prikladá
veľký význam spolupráci s krajinami V4,
svedčí skutočnosť, že v japonskej delegá-
cii boli viacerí špičkoví vedci. Významným
hostom v tomto zmysle bol prof. S. Iiji-
ma, v minulosti nominovaný na udelenie
Nobelovej ceny. Prof. Sumio Iijima v roku
1991 publikoval prvý článok v *Nature* o ob-
jave uhlíkových nanotrubičiek. Objasnil
štruktúru mnohostenných uhlíkových na-
notrubičiek, zložených zo zvinutých grafé-
nových vrstiev. Intenzívne sa venoval štú-
diu týchto materiálov, v poslednom obdo-
bí sa sústredil na výskum jednostenných

ÚČASTNÍCI SPOLOČNÉHO WORKSHOPU KRAJÍN V4 A JAPAN SCIENCE AND TECHNOLOGY AGENCY.

uhlíkových nanotrubičiek a ich priemysle-
né aplikácie, ako to dokumentoval aj vo
svojej prednáške. Ďalším významným čle-
nom japonskej delegácie bol prof. H. Ho-
sono, známy svojím objavom supravodičov
na báze železa, ako aj priekopníkmi prá-
cami v oblasti transparentných polovodi-
vých oxidov.

Štvordňový workshop sa začal prezen-
táciami vedeckých pracovníkov z oblas-
ti nanomateriálov, materiálov a technoló-
gií pre elektroniku a elektrotechniku. V ďal-
ších dňoch odzneli prezentácie z oblasti

konštrukčných materiálov a biomateriálov.
Účastníci workshopu navštívili aj labora-
tória Fyzikálneho ústavu SAV, Elektrotech-
nického ústavu SAV a Ústavu anorganickej
chémie SAV v Bratislave.

Vyvrcholením workshopu bolo slávnost-
né podpísanie Memoranda o porozume-
ní medzi SAV a National Institute of Mate-
rials Science predsedom SAV prof. J. Pasto-
rekom a prezidentom NIMS prof. S. Ushi-
odom.

M. Š. | Foto: R. Grznár, Juraj Broš

RNDR. EVA MAJKOVÁ,
DRSC. A PROF. SUMIO IJI-
MA V LABORATÓRIU FY-
ZIKÁLNEHO ÚSTAVU SAV.

SAV ocenila významnú osobnosť v oblasti výskumu a vývoja keramických materiálov

ČESTNÁ PLAKETA AURELA STODOLU PRE DR. LINA

Čestnú plaketu Aurela Stodolu za zásluhy v technických vedách Dr. H. Tay Linovi z Oak Ridge National Laboratory odovzdal podpredseda SAV prof. Pavol Šajgalík za prítomnosti člena P SAV prof. Jána Duszu pri príležitosti konania 13. medzinárodnej konferencie Európskej keramickej spoločnosti, ktorá sa konala v Limoges vo Francúzsku od 23. do 27. júna 2013.

Dr. Lin je významnou vedeckou osobnosťou v oblasti výskumu a vývoja neoxidových keramických materiálov. Venuje sa štúdiu vysokoteplotných vlastností keramických materiálov, predovšetkým vysokoteplotnej deformácii, creepu, predpovedi životnosti týchto materiálov. Študoval spoľahlivosť keramických súčiastok, ich odolnosť voči prehriatej pare. Tento téme venoval práce zaoberajúce sa výskumom a vývojom keramických turbín, resp. keramických motorov. V tejto etape svojej výskumnej práce Dr. Lin viedol národný projekt venovaný vývoju keramickej turbíny na báze nitridu kremičitého. Výsledky jeho práce prevzal United States Department of

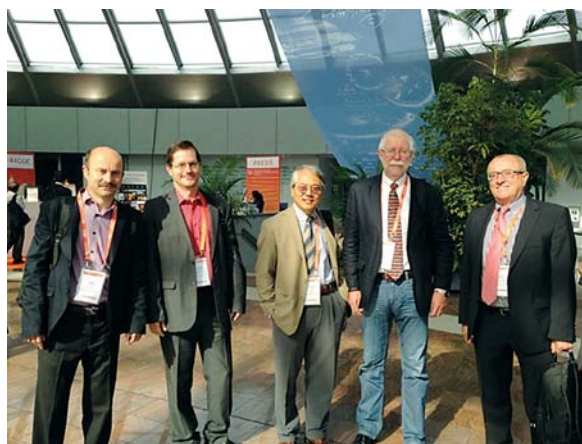
Energy (toto oddelenie financuje aj väčšinu jeho projektov).

Doktor H. T. Lin je významným reprezentantom Americkej keramickej spoločnosti, je členom predstavenstva jej učenej spoločnosti (Panel of Fellows ACerS), voleným členom World Academy of Ceramics, editorom časopisu *International Journal of*

Applied Ceramic Technology, *the American Ceramic Society*, ktorý je významným periodikom v oblasti aplikácie keramických materiálov.

(Zdroj: II. OV SAV)

DR. H. T. LIN V SPOLOČNOSTI VEDECKÝCH PRACOVNÍKOV SAV: SPRAVA: PROF. JÁN DUSZA, PROF. PAVOL ŠAJGALÍK, VYZNAMENANÝ DR. LIN, DR. PAVOL HVIZDOŠ Z ÚSTAVU MATERIÁLOVÉHO VÝSKUMU SAV A DOC. ZOLTÁN LENČES Z ÚSTAVU ANORGANICKEJ CHÉMIE SAV. FOTO ARCHÍV

Tímu z Ústavu informatiky SAV prvé miesto ušlo o menej než jedno percento

MEDZINÁRODNÁ SÚŤAŽ V ROZPOZNÁVANÍ ENTÍT

Tím z Ústavu informatiky SAV sa zúčastnil medzinárodnej súťaže #MSM2013 Concept Extraction Challenge, ktorá sa konala v rámci najprestížnejšej vedeckej konferencie zameranej na výskum Webu, World Wide Web – WWW 2013 v brazílskom Rio de Janeiro.

Cieľom súťaže bolo rozpoznať entity, ako sú mená osôb, názvy organizácií, názvy lokalít a rôzne iné názvy v textoch krátkych správ (mikroblogy, tweets).

Ústav informatiky SAV pripravil metódu Annotowatch („Anotovač“) na rozpoznávanie entít v texte za pomoci existujúcich riešení, ktoré boli skombinované pomocou strojového učenia.

Organizátori súťaže najskôr vyhodnotili zaslané riešenia a vybrali 6 najlepších zo 17 riešení zaslaných z celého sveta. Výsledky súťaže boli vyhlásené na konferencii 13. mája 2013, kde tím z Ústa-

vu informatiky SAV získal v celkovom hodnotení druhé miesto (prvé miesto v rozpoznávaní entít v texte mu ušlo o menej než 1 %).

Celkové poradie bolo určené na základe F1 metriky, čo je harmonický priemer presnosti (*precision*) a úplnosti (*recall*). Presnosť znamená percentuálny podiel správnych výsledkov vo vrátených výsledkoch a úplnosť zasa percentuálny podiel správne vrátených výsledkov zo všetkých možných.

Tím Ústavu informatiky SAV v zložení Štefan Dlugolinský, Peter Krammer, Marek Ciglan a Michal Laclavík na konferencii zastupoval doktorand Štefan Dlugolinský. V súčasnosti má tím pripravenú zlepšenú metódu, ktorá dosahuje o 5 % lepšie výsledky ako predchádzajúca verzia použitá v súťaži.

(Zdroj: ÚI SAV)

V Podtatranskom múzeu sprístupnili unikátnu výstavu

KNIEŽACIA HROBKA Z POPRADU

V priestoroch Podtatranského múzea v Poprade 17. júla 2013 sprístupnili výstavu *Kniežacia hrobka z Popradu – konzervácia 2008 – 2012*. Vernisáž bola spojená s rovnomeným vedeckým seminárom.

Trojica hlavných organizátorov – Stiftung Schleswig-Holsteinische Landesmuseen Schloss Gottorf, Schleswig – Zentrum für Baltische und Skandinavische Archäologie, Podtatranské múzeum a Archeologický ústav SAV si dala za cieľ predstaviť širokej verejnosti výsledky vedeckých výskumov unikátnej hrobky nájdenej v roku 2005 a preskúmanej v roku 2006 v katastri obce Poprad-Matejovce. Výnimočnosť hrobky germánskeho kniežata, ktorá bola vybudovaná na prelome 4. a 5. stor. po Kristovi, je skutočnosť, že sa v nej vďaka vhodnej mikroklimu zachovali organické materiály. Už v priebehu výskumu v roku 2006 sa začala priamo na výskume užšia spolupráca s múzeom v nemeckom Schleswigu s partnermi, ktorí majú bohaté skúsenosti s výskumom a konzerváciou objektov, ale aj hrobov v močiarnych pobrežných priestoroch Nemecka a Dánska (lode, domy, močiarny pohreby a pod.). Časť priestoru hrobky sa vyzdvihla v blokoch a spolu s celou drevenou konštrukciou sa previezla kamiónom do Nemecka, kde pokračuje podrobný výskum, analýzy, reštaurovanie a konzervácia. Výskum nielen využíva doterajšie skúsenosti pri práci s podobnými nálezmi, ale je aj hybným motorom hľadania nových metód konzervovania, dokumentácie i reštaurovania organických nálezov a tiež využitia moderných prírodovedných metód pri rekonštrukcii pôvodného životného prostredia, ako aj spôsobu života pochovaného jedinca.

Úzka spolupráca vyvrcholila do spoločného projektu, ktorý plánujeme ukončiť v roku 2016. Do roku 2012 sa na fi-

PORUŠENÁ STRECHA KNIEŽACIEHO POSMRTNÉHO DOMU V ČASE VÝSKUMU. FOTO: IVAN CHEBEN

nanciách potrebných na tieto vedecké aktivity spoločne skladali AÚ SAV a Múzeum Schleswig v pomere cca 1 : 3. V závere roku 2013 sa podarilo získať projekt DFG, vďaka ktorému je financovanie zabezpečené do roku 2015.

Návštevník výstavy sa môže v Podtatranskom múzeu v Poprade zoznámiť s časťou výbavy hrobky. Zatiaľ ide o asi 200 kg z celkového objemu 12 ton. Vidieť pôvodné posmrtné lôžko, z jedného kusa dreva vysústružený drevený stôl, hraciu dosku na spoločenské hry vrátane hracích kameňov je určite zážitok. Zaujímavé sú i pracovné nástroje, keramika, bronzové nádoby, ale aj zlatý závesok, v ktorom bola použitá rímska minca. Pozornosť lákajú tiež predmety, ktoré v hrobke, resp. prístupovej šachte zanechali

po sebe dávnovekí vykrádači – drevené lopaty, lúče na svietenie, motyky, a podobne.

Výstava je doplnená aj o súbor posterov, ktoré detailne približujú aktuálne výskumy a poznatky z doterajších výskumov, rekonštrukcie nábytkov a drevených konštrukcií, textilu, kože, priebeh výskumu hrobky pod mikroskopom, DNA analýzy, datovanie, analýzy stopových prvkov a pod. Atraktívnym doplnkom sú aj najnovšie nálezy, dokresľujúce sídelný vývoj v dobe rímskej sťahovania národov v spišskom regióne – zlaté šperky, strieborné poklady z jaskýň pod Spišským hradom a pod.

Hlavná drevená konštrukcia hrobky, ako aj precízne vyrobený drevený sarkofág v tvare malého posmrtného domu, alebo aj jedinečné fragmenty textílií a kožených ozdôb budú spracované v najbližších rokoch. Výstava je tiež prezentáciou výsledkov projektu: *Centrum výskumu najstarších dejín stredného Podunajska, Kód ITMS: 26220120059*.

Všetci partneri sa budú snažiť, aby nález, o ktorý už dnes javia záujem špičkové európske múzeá, neostal na Slovensku zabudnutý a možno uložený niekde v depozitári. Budú podporovať všetky aktivity, aby bol na prezentáciu príbehov odkrytia hrobky, osudov pochovaného v zložitej dobe sťahovania národov, ako aj unikátnych vedeckých postupov vybudovaný v Poprade, resp. blízkom okolí samostatný múzejný pavilón. Bol by to dobrý vklad do zviditeľnenia sa Slovenska pri jeho predsedníctve EÚ v roku 2016.

Matej Ruttkay, Archeologický ústav SAV
(Viac fotografií na III. strane obálky)

POHĽAD NA ZACHOVANÉ ČASTI POSMRTNÉHO LÔŽKA A SERVÍROVACIEHO STOLA STARÉ TAKMER 1600 ROKOV. FOTO: MATEJ RUTTKAY

ŽIVÁ MEDZIODBOROVÁ DISKUSIA

Vedecká konferencia Ústavu stavebníctva a architektúry SAV pod názvom *Aktuálne témy výskumu v stavebníctve a architektúre* sa konala v dňoch 25. 6. – 26. 6. 2013 v Smoleniciach pri príležitosti 60. výročia založenia ústavu. Bola prínosným vedeckým podujatím, na ktorom si jednotliví pracovníci vymenili najnovšie poznatky v oblastiach výskumu, zaoberajúceho sa na jednotlivých oddeleniach (mechaniky, konštrukcií, materiálov a reológie, stavebnej fyziky, architektúry).

K účastníkom konferencie sa na úvod prihovorili predseda SAV prof. Jaromír Pastorek a podpredseda SAV pre I. oddelenie vied Juraj Lapin. Riaditeľ ústavu Peter Matiašovský prítomným pripomenul základné míľniky histórie ústavu a po-

stupné vytváranie jeho súčasnej pozície medzi vedeckými pracoviskami SAV. Zároveň pripomenul osobnosť prvého riaditeľa ústavu akademika Karola Havelku. Medailou pomenovanou podľa neho riaditeľ USTARCH-u potom ocenil za dlhodobú a významnú spoluprácu vybraných univerzitných a priemyselných partnerov ústavu. Ocenení boli Stavebná fakulta STU v Bratislave (zastúpená dekanom prof. Alojzom Kopáčikom), Fakulta architektúry STU v Bratislave (zastúpená dekanou doc. Ľubicou Vitkovou), Stavebná fakulta Žilinskej univerzity v Žiline (zastúpená prodekanom doc. Mariánom Drusom), Stavebná fakulta Technickej univerzity v Košiciach (zastúpená prodekanom prof. Dušanom Katunským), Holcim Slo-

vensko, a.s. (zastúpený projektovým manažerom Ing. Brunom Präsensom), Doprastav, a.s. (zastúpený obchodným riaditeľom Ing. Jánom Záhradníkom).

Zástupcovia ocenených fakúlt a spoločností využili možnosť a v krátkych prítomných, či prezentáciách kladne zhodnotili spoluprácu svojich inštitúcií s ústavom a poblahoželali k jeho jubileu. Ako prejav uznania riaditeľ Peter Matiašovský prevzal od ocenených organizácií pri tejto príležitosti pamätné medaily. Po slávnostnej úvodnej časti pokračoval odborný program konferencie. Jedným z hlavných prínosov konferencie bola živá medziodborová i medzigeneračná diskusia.

Katarína Haberlandová, ÚSTARCH SAV

RIADITEĽ ÚSTAVU STAVEBNÍCTVA A ARCHITEKTÚRY PETER MATIAŠOVSKÝ SPOMÍNA NA HISTÓRIU ÚSTAVU.

Mimoriadny úspech mladých slovenských fyzikov

STRIEBRO Z TAIWANU

Reprezentačnému tímu Slovenska sa na Medzinárodnom turnaji mladých fyzikov, ktorý sa uskutočnil v dňoch 23. - 31. júla 2013 v meste Taoyuan na Taiwane, podaril mimoriadny úspech. V konkurencii 26 krajín zo štyroch kontinentov obsadil piate miesto a vybojoval si tým strieborné medaily. Je to najlepšie umiestnenie od roku 2004, keď naši reprezentanti získali tretie miesto na turnaji v Austrálii.

Turnaj mladých fyzikov je tímová súťaž pre stredoškolských študentov v riešení fyzikálnych problémov, ktorá má za sebou 26-ročnú históriu. Päťčlenné družstvá riešia počas celého školského roka 17 vopred známych, náročných a otvorených experimentálnych

problémov, ktoré neskôr prezentujú a obhajujú pred inými družstvami a odbornou porotou. Reprezentáciu tvoria najlepší študenti, ktorí prešli regionálnymi a celoštátnym kolom súťaže a uspeli na výberovom sústredení. Slovensko sa na turnaji s podporou ministerstva školstva a neskôr aj APVV zúčastňuje od jeho vzniku. Po viacerých úspechoch, z ktorých najväčším bolo absolútne víťazstvo v roku 2001 vo fínskej Uppsale, sa tento rok Slovensko spolu s Poľskom stali najúspešnejšími krajinami EÚ, keď nestačili iba na víťazné tímy Singapuru a Kórey.

Martin Plesch, FÚ SAV

Pred 100 rokmi sa narodil akademik Dionýz Blaškovič

VÝNIMOČNÁ OSOBNOSŤ SLOVENSKEJ VIROLÓGIE

Fanfáry už dávno stíchli. Oslava sa nekoná, medaily sa neligocú v puzdrách, ocenenia ostávajú vo svojich skutočných hodnotách. Len tichá spomienka, lebo spomínať sa oplatí.

Nie kvôli spomienke, kvôli dielu a neviditeľným obeliskom, ktoré posúvajú i dnešné hodnoty z minulosti do prítomnosti. Žijú.

Dňa 2. augusta 1913 sa v Jablonici narodil Dionýz Blaškovič. Výnimočná osobnosť vedy na Slovensku, v Európe i vo svete, člen najprestížnejších akadémií sveta, zakladateľ, učiteľ, vedec, organizátor, skromný človek, záhradník doma i vo virológii.

Po gymnaziálnych štúdiách v Banskej Štiavnici a po medicínskom univerzitnom štúdiu v Prahe nejaký čas v Prahe ostáva, ale napokon sa vracia na Slovensko. Zapája sa do mikrobiologického výskumu na Lekárskej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave a buduje a rozbieha výskumnú a diagnostickú prácu v mikrobiologickom oddelení Štátneho zdravotno-sociálneho ústavu a Ústredného biologického ústavu.

Bol medzi tými, ktorí získali štipendium Rockefellerovej nadácie v New Yorku v USA a v roku 1946 tam absolvuje ročný študijný pobyt zameraný na mikrobiológiu a virológiu. Bolo malým zázrakom, že po odmietnutí Marshallovoho plánu po druhej svetovej vojne v ČSR štipendiá Rockefellerovej nadácie pre lekárov boli v malej miere prístupné. Rok 1948 definitívne tieto možnosti uzavrel, ba naopak tzv. rockefelleristi boli rôznym spôsobom znevážovaní, ale získané vedomosti im ostali a stali sa základom pre rozvoj mnohých disciplín u nás vrátane virológie.

V roku 1953 zakladá D. Blaškovič Virologický ústav Československej akadémie vied, stáva sa jeho prvým riaditeľom a zároveň podpredsedom založenej Slovenskej akadémie vied. Bol to veľmi náročný rok, lebo krátko po sebe zomierajú J. V. Stalin a K. Gottwald, postupne s nimi – našťastie – začala odumierať aj tzv. červená biológia, vedená O. B. Lepešinskou a T. D. Lysenkom, ktorá bola namierená hlavne proti buržoáznej pavede „genetike“, ale zasahovala do všetkých biologických disciplín, svetoznámy genetik N. I. Vavilov je uväznený. Mnohí vynikajúci vedci v ČSR podľahli tlaku prichádzajúcemu zo ZSSR a „museli“ obhajovať stalinskú „červenú biológiu“. Na jar roku 1952 sa konala v Brne veľká ideologická konferencia *Proti kosmopolitizmu a objektivismu ve vede*. Na konferencii prednieslo referát 62 univerzitných profesorov. Záverečný, najdlhší prejav mal riaditeľ Ústredného ústavu biologického v Prahe Ivan Má-

lek, ktorý sa snažil obhajovať a propagovať „myšlienky“ Lepešinskej a Lysenka.

Dionýz Blaškovič, na rozdiel od Ivana Mála, zakladateľa Mikrobiologického ústavu ČSAV v Prahe, tejto propagande nikdy nepodľahol. Naopak, vyzbrojený vedomosťami zo štúdia v USA zakladá moderný ústav zameraný na štúdium vírusov, vírusových ochorení a vzťahu vírusov k prírodným ohniskám, na štúdium biochémie a štruktúry vírusov. Ústav získava prvý elektrónový mikroskop na Slovensku.

Virologický ústav ČSAV, po federalizácii v roku 1968 už ako Virologický ústav SAV, patril až do normalizačného obdobia medzi popredné európske i svetové virologické pracoviská. Navštevovali ho vedci z celého sveta, riadil referenčné centrá pre arbovírusy a rickettsiázy pre Svetovú zdravotnícku organizáciu a do ústavu sa chodilo školiť mnoho budúcich vedcov z Rakúska, Českej republiky, Maďarska, Poľska, ZSSR a ďalších krajín. Otvorila sa spolupráca s Talianskom a Francúzskom a D. Blaškovič ako generálny sekretár ICSU zabezpečil na VÚ SAV medzinárodné ICRO kurzy.

Žiaľ, normalizácia postupne zatvárala hraničné priechody, obmedzovala našich vedcov v cestách do zahraničia, niektorí ve-

deckí pracovníci z ústavu odišli do cudziny, znižovalo sa devízové financovanie vedy, čo viedlo k postupnej metodologickej stagnácii, izolácii a k nedostatku kvalitnej prístrojovej laboratórnej techniky.

Osobnosť D. Blaškoviča dokázala toto obdobie preklenúť a postupne dodával ústavu nové myšlienky a novú silu. Na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave zakladá Katedru všeobecnej a aplikovanej virológie. Začína sa 11 rokov trvajúca výstavba novej modernej budovy Virologického ústavu, dokončenej tesne pred koncom roka 1989.

Blaškovičovi nástupcovia v ničom neostali a ústav sa postupne prepracoval znovu medzi popredné vedecké pracoviská vo virológii.

Storočnica človeka, vedy, pokroku je dlhé i krátke obdobie, ale žiadna doba nie je taká dlhá či krátka, aby nemusela mať dobré základy. To ústav od Dionýza Blaškoviča dostal.

Aj preto sa oplatí spomínať, ďakovať a nezabúdať. Fanfáry by mali zaznieť znovu. Fanfáry pre vzácneho človeka, vedca, virológa.

Fedor Čiampor, Virologický ústav SAV

AKADEMIK
DIONÝZ BLAŠKOVIČ

SAV spolupracuje so šiestimi európskymi partnermi

TRI MILIÓNY NA VAKCÍNU

Vakcínu proti kliešťom bude v spolupráci so šiestimi európskymi partnermi skúmať Virologický ústav Slovenskej akadémie vied. Vakcína má chrániť pred viacerými chorobami, ktoré prenášajú kliešte. Medzi členov konzorcia sa na tento výskum rozdelia tri milióny eur, ktoré poskytuje Európska komisia v rámci 7. rámcového programu.

Výskumný projekt je nazvaný ANTIDotE (v preklade protijed) z anglického ANTi-tick vaccines to prevent Tick-borne Diseases in

Europe (Protikliešťové vakcíny na prevenciu kliešťami prenášaných chorôb v Európe) a bude štartovať v decembri tohto roku. Konzorcium tvoria európski experti v oblastiach lyskej boreliózy, vírusu klieštovej encefalitídy, babezióza a vývinu vakcín. Členmi projektu sú popri koordinátorskej inštitúcii ešte holandský Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (Národný inštitút verejného zdravotníctva), Biologické centrum Akadémie vied Českej republiky, Freie Uni-

versität Berlin (Nemecko), španielske Centro de investigación cooperativa en biociencias (Centrum pre kooperatívny výskum v biologických vedách), nemecká firma GenXPro a práve Virologický ústav Slovenskej akadémie vied.

Zameraním slovenského pracoviska budú najmä úlohy súvisiace s vírusom klieštovej encefalitídy.

Boris Klempa, Virologický ústav SAV

Úspech slovenských vedcov z Geologického ústavu SAV

OBJAVILI DIAMANTY V NÓRSKU

Ako uverejnila nedávno nórska tlač, slovenský vedcom – geológom z Geologického ústavu SAV – sa podarilo objaviť prírodné diamanty v oblasti Tromsø za polárnym kruhom, v horninách vyzdvihnutých na zemský povrch z hĺbok viac ako 100 km.

Nález diamantov sa uskutočnil v rámci projektu APVV-0080-11 realizovaného v Geologickom ústave SAV. Na čele tímu je RNDr. Marian Janák, DrSc., ktorý sa už niekoľko rokov venuje problematike metamorfózy zemskej kôry v extrémne vysokotlakových podmienkach počas kolízie a subdukcie litosférických dosiek. Jeho osoba stojí nielen za objavom vysokotlakových reliktov zemskej kôry v škandinávskych kaledonidách, ale aj v oblasti slovinských Álp, bulharských Rodop a slovenských Karpát.

Premenu hornín pri tlaku presahujúcom 3 GPa nazývame tzv. ultravysokotlaková metamorfóza. Počas nej vznikajú viaceré nové minerálne fázy, z ktorých najtypic-

kejšími sú koezit (vysokotlaková modifikácia kremeňa – SiO₂) a diamant. Práve diamant púta najväčšiu pozornosť nielen geológov, ale aj širokej verejnosti.

Úlohou geológie je nielen identifikovať vysokotlakové minerály, ale aj stanoviť teplotno-tlakové podmienky a reakčný mechanizmus ich vzniku. Zároveň je dôležité objasniť tektonické procesy a príčiny ponorenia sa ultravysokotlakových hornín do veľkých hĺbok a ich exhumácie na zemský povrch. Každý nález diamantov vo svete preto budí náležitú pozornosť.

Nie je to inak ani v prípade nálezu diamantov v nórskejších kaledonidách v oblasti Tromsø. Podarilo sa tak na základe úzkej a dlhodobej spolupráce s nóorskymi kolegami. Diamanty síce tvoria len drobné kryštály (do 50 mikrometrov), ktoré sú uzavreté v granátoch, ale ich význam je najmä v tom, že jednoznačne potvrdzujú ultravysokotlakové podmienky ich vzniku pri viac ako 3,5

GPa a 750 °C, v období pred približne 450 miliónmi rokov.

Príprava vzoriek, ako aj vlastná identifikácia bola nesmierne náročná. Diamant bol identifikovaný najmä metódou Ramanovej spektrometrie, pričom k úspechu nemalou mierou pomohlo využitie nového prístroja na pracovisku Geologického ústavu SAV v Banskej Bystrici, získaného v rámci budovania Centra pre integrovaný výskum geosféry. Výsledky boli overené v Japonsku v renomovanom laboratóriu na Univerzite v Kjóte v rámci medzinárodnej spolupráce SAV prostredníctvom projektu vedeného RNDr. Pavlom Simanom, PhD., ktorý je financovaný Japonskou agentúrou na podporu vedy – JSPS.

Objav diamantov v Nórsku zaradil Geologický ústav SAV medzi niekoľko špičkových pracovísk na svete, ktoré sa takémuto výskumu venujú.

(Zdroj: 1. OV SAV)

IDENTIFIKAČNÝ KÓD SLOVENSKA

Projekt Identifikačný kód Slovenska, ktorý sa tento rok uskutočnil 3. augusta v reprezentačných priestoroch galérie Západnej terasy Bratislavského hradu, sa niesol v znamení čísla 20. Išlo o 20. ročník usporiadaný v roku 20. výročia vzniku SR, na ktorom bola prezentovaná a ocenená tvorba 20 slovenských umelcov.

Slávnostný ceremoniál udeľovania ocenenia Laureát Identifikačného kódu Slovenska spojený s vernisážou výstavy sa uskutočnil pod gesciou prezidenta SR Ivana Gašparoviča za účasti podpredsedníčky Národnej rady SR Renáty Zmajkovičovej.

Ocenení boli výtvarní umelci, herci, speváci a spisovatelia, akými sú Ľudovít Hološka, Vladimír Popovič, Andrej Rudavský, Květa Fialová, Soňa Valentová, Štefan Kvietik, Nora Beňáčková, Richard Müller, Mário Radačovský a ďalší. Ocenení boli aj vedeckí pracov-

níci pôsobiaci na pomedzí vedy a literatúry – lekár a básnik Karol Kapeller a fyzik a autor kníh literatúry faktu Štefan Luby.

Identifikačný kód Slovenska sa vďaka svojmu hlavnému organizátorovi, teoretikovi umenia Ľuboslavovi Mózovi, zaradil medzi dnes už akceptované a prestížne akcie. „Identifikačný kód Slovenska je ohodnotením ľudí, ktorých tvorba si zasluži byť „nositeľom identifikačného kódu Slovenska“. Je výchovou a osvetou najmä mladých ľudí, ktorí často tvorbu ani mená ocenených nepoznajú. Je cestou spoznávania. K uvedomeniu si vlastnej hodnoty. K pochopeniu slovenskej svetovosti,“ povedal jeden z organizátorov podujatia Ľuboslav Móz z ARTEM.

M. L.

LIEČIVÉ VČELIE PRODUKTY

V rámci pracovného seminára Oddelenia molekulárnej apidológie Ústavu molekulárnej biológie (ÚMB SAV) s predstaviteľmi spoločnosti Japan Royal Jelly (JRJ) a jej výskumného centra japonskí vedci prezentovali v Bratislave výsledky spoločného slovensko-japonského projektu.

Snaha o presné definovanie zložiek medu, materskej kašičky a včelieho peľu, zodpovedných za ich liečivé účinky, priviedla našich a japonských vedcov k vytvoreniu projektu, koordinovaného Výskumným centrom Japan Royal Jelly, Co., Ltd., Tokyo, za účasti Oddelenia molekulárnej apidológie ÚMB SAV a štyroch japonských univerzít.

Predstaviteľ JRJ Dr. Kikuji Yamaguchi, PhD., ktorý patrí k svetovo uznávaným odborníkom v oblasti výskumu a praktického využitia včelej materskej kašičky, vo svojej prednáške uviedol, že materskú kašičku získavajú z ekologicky čistých oblastí Číny, z ktorej vo svojich farmaceutických závodoch v Japonsku izolujú fyziologicky účinné látky na medicínske ciele. Na otázku, prečo si vybrali práve Čínu ako krajinu pre včelárenie, uviedol, že v Číne v blízkosti Tibetu sú pahorkatiny až vo výške 3000 m nad morom, kde sú ekologicky ideálne podmienky na získanie bezchybných včelích produktov, keďže sú veľmi vzdialené od priemyselných a poľnohospodárskych oblastí. Z týchto oblastí získavajú ročne viac ako 30 ton materskej kašičky.

Ďalej vyzdvihol svetovú prioritu Oddelenia molekulárnej apidológie ÚMB SAV

v objave, že bielkoviny materskej kašičky sú esenciálnou zložkou medu a pôsobia na živočíšnu bunku tým, že stimulujú tvorbu cytokínov, ako aj originálnu metódu stanovenia *apalbumínu1* v mede. Tiež ocenil, že toto oddelenie predložilo International Honey Commission návrh, ktorý definuje, že autenticita medu založená na stanovení bielkovín vylučovaných včelami do medu predstavuje nový spôsob na zistenie falšovania medu a hodnotenia medu ako fyziologicky aktívnej potraviny, čo môže podporiť zvýšenie jeho spotreby a hlavne jeho ceny, pretože spotrebiteľ získava kvantitatívny údaj o množstve autentickéj fyziologickej účinnej látky včelieho pôvodu v mede.

Výkonný výbor Slovenského zväzu včelárov ocenil prínos Dr. Kikuji Yamaguchiho

pre svetovú apidológiu a začlenenie Slovenského zväzu včelárov a Oddelenia molekulárnej apidológie ÚMB SAV do medzinárodnej vedeckej spolupráci s Japonskom v oblasti ekologického včelárenia a výskumu využitia liečivých včelích produktov, najmä materskej kašičky na medicínske ciele, svojím najvyšším vyznamenaním, *Zlatou medailou Juraja Fándlyho*.

Na slávnostnom podujatí, ktoré sa konalo v hoteli Sheraton v Bratislave, sa zúčastnil aj veľvyslanec Japonska v SR Akira Takamatsu, člen Predsedníctva SAV doc. Juraj Koppel, predseda Slovenského zväzu včelárov Ing. Ludovít Gál a ďalší hostia.

(Zdroj: ÚMB SAV)

VEDÚCA ODDELENIA MOLEKULÁRNEJ APIDOLÓGIE ÚMB SAV RNDR. KATARÍNA BÍLIKOVÁ BLAHOŽELÁ DR. KIKUJI OVI YAMAGUCHI MU, PH.D., K VYZNAMENANIU. FOTO LUCIO YASUKANI

Mladí slovenskí astronómovia priniesli z Grécka tri medaily

OPÄŤ MEDZI SVETOVOU ŠPIČKOU

Zo 7. medzinárodnej olympiády z astronómie a astrofyziky (The International Olympiad on Astronomy and Astrophysics – IOAA), ktorá sa konala v dňoch 27. júla – 5. augusta 2013 v Grécku, sa slovenská výprava mladých astronómov vrátila s ďalším úspechom. Slováci získali dve zlaté a jednu bronzovú medailu.

Slovensko reprezentovala päť študentov stredných škôl: Matúš Kulich (Gymnázium Detva), Michal Račko (Gymnázium J. Lettricha, Martin), Juraj Halabrin (komárňanský talent študujúci na Gymnáziu J. Hronca v Bratislave), Miroslav Gašpárek (Súkromné bilingválne gymnázium, Žilina) a Filip Ayazi (Gymnázium L. Štúra, Trenčín). Vedúcim výpravy bol RNDr. Ladislav Hric, CSc., z Astronomického ústavu SAV v Tatranskej Lomnici a predseda Slovenskej astronomickej spoločnosti pri SAV, ktorý od začiatku stojí pri organizovaní súťaží pre mladých astronómov.

Zlaté medaily pre Slovensko získali pri veľmi tesnom bodovom hodnotení Miroslav Gašpárek za 5. miesto a Michal Račko za 6. miesto celosvetovo. „Veľmi si ceníme bronz nášho najmladšieho účastníka Juraja Halabrina, ktorý bol na IOAA po prvý raz,“ povedal nám RNDr. Ladislav Hric. Predbehli sme také „astronómické veľmoci“ ako Poľsko, Indiu či Česko. Obohatením medailovej zlatky bolo aj odovzdávanie olivových ratolestí (venčekov), čo navodilo atmosféru olympijského súťaženia v antickom Grécku.

Najúspešnejšie bolo Rumunsko s dvoma zlatými medailami na 1. a 3. mieste. Rumuni investujú do svojich študentov na naše pomery obrovské peniaze a na budúci rok práve oni organizujú 8. ročník IOAA.

Katarína Čizmariková

APARATÚRA PRE MISIU NA MERKÚR

V košickom Ústave experimentálnej fyziky dokončujú časti vedeckej aparatury PICAM pre spoločnú misiu Európskej kozmickej agentúry ESA a Japonskej kozmickej agentúry JAXA na planétu Merkúr. Misia nesie názov BepiCOLOMBO na počesť talianskeho astronóma Giuseppe (Bepi) Colomba, ktorý výskumu planéty Merkúr venoval značnú časť svojej vedeckej kariéry.

Misia využije dve vesmírne sondy, ktoré vynesie raketa Ariane 5 v roku 2015. Sondu poletia k Merkúru spoločne šesť a pol roka, pričom budú využiť gravitačné asistencie Zeme, Mesiaca a Venuše. Pri Merkúre každá sonda zaujme inú orbitu. Zatiaľ čo európska sonda MPO (Mercury Planetary Orbiter) zakotví na nízkej kruhovej orbite, odkiaľ bude detailne študovať povrch planéty, japonská sonda MMO (Mercury Magnetospheric Orbiter) využije eliptickú orbitu na výskum magnetosféry. Merkúr má podobne ako Zem magnetické pole, ktoré reaguje s energetickými časticami z blízkeho Slnka. Misia je náročná

predovšetkým pre blízkosť Slnka, z ktorého na Merkúr v perihéliu dopadá až 14,4 kW slnečnej energie na štvorcový meter (asi desaťkrát viac ako na Zemi), preto je tepelný režim sond a jednotlivých prístrojov veľkou technologickou výzvou.

Aparatúra PICAM (Planetary Ion CAMERA) zabezpečí na palube planetárneho orbitera MPO komplexnú analýzu iónov, ktoré opúšťajú povrch Merkúra vplyvom „bombardovania“ slnečným vetrom, a tým bude analyzovať jeho zloženie a fyzikálne procesy prebiehajúce v tomto prostredí. Je to vlastne iónový hmotnostný spektrometer s hmotnostným rozsahom do 132 amu (Xenón), energetickým rozsahom do 3 keV a priestorovým uhlovým pokrytím 2 PI (all-sky camera). Jeho komplexný senzorový systém je založený na riadenej iónovej optike s meraním času preletu (TOF – time of flight system) a s mikrokanálikovým (MCP) multipixelovým detektorom. Napájanie, riadenie meracieho procesu a analýzu signálov senzora zabezpečuje elektronický box, ktorý záro-

veň zabezpečuje mechanický interfejs medzi senzorom a prístrojovou platformou.

Vývoj takej komplexnej aparatury je veľmi náročný na financie a kvalifikovanú pracovnú silu, preto sa na ňom podieľajú mnohé renomované laboratória kozmického výskumu z rôznych krajín. Hlavným koordinátorom je Ústav kozmických výskumov IWF (Institut für Weltraumforschung) v rakúskom Grazi. Ústav experimentálnej fyziky SAV prispieva v oblasti konštrukcie elektronického boxu v súčinnosti s írskym Laboratóriom kozmických technológií STIL (Space Technology Ireland). Subdodávateľom mechanických súčastí je aj slovenská technologická firma Q-Products, ktorá na základe dodaných 3D modelov zabezpečuje štruktúrnu analýzu a výrobu precíznych komponentov na modernom 5-osovom CNC obrábacom centre a pomocou laserových technológií.

Ján Baláž, Oddelenie kozmickej fyziky ÚEF SAV

Zavŕšil sa nultý ročník Petržalskej super školy

ROZŠIROVALI OBZORY ŽIAKOV

Projekt Petržalskej super školy vychádza z koncepcie Regionálnej kultúry a vzdelania v rámci Štátneho vzdelávacieho programu a opiera sa o rôzne deklarácie UNESCO. Globálny svet vyrastá z miestneho: deti sa učia všeobecnému na základe poznávania miest, na ktorých reálne žijú. O tento projekt už prejavili enormný záujem aj iné mestské časti.

Nultý ročník tohto pilotného projektu otvorili ešte v októbri 2012 symbolickým kľúčom predsa Slovenskej akadémie vied prof. Jaromír Pastorek a starosta MČ Petržalka Vladimír Baján. Zúčastnili sa na ňom žiaci všetkých základných škôl v Petržalke (3 537 učastí z 5. - 9. ročníkov). Cieľom bolo zoznámiť žiakov s poznáním a vedou prostredníctvom tých, ktorí dosiahli významné výsledky a uznanie v celosvetovom meradle, a takto im rozšíriť obzory a záujmy.

Cyklos prednášok otvoril pred takmer 450 mladými poslucháčmi prof. P. Moczo pomerne zložitou prednáškou o zemetraseniach vo svete a v Petržalke, za čo bol odmenený záplavou zvedavých otázok od mladých nadšencov.

Prof. A. Dvurečenskij prednáškou o čare matematiky od pravku podnes rozprúdil krv v mladých hlavách a žiacke investigatívne otázky typu: „Je nekonečno prvočíslo?“, „Môže svet a človek existovať bez matematiky?“, prinútili zamyslieť sa nielen pána profesora, ale aj organizačný výbor.

M. Boča takmer štyristo siedmakom priblížil chémiu aj vytváraním molekúl za účas-

ti žiakov (museli sa držať za ruky, čo náležite komentovali). Predviedol aj pokusy o nebezpečnosti a horľavosti vody, za čo si vyslúžil od žiakov aj učiteľov absolutórium.

Prof. F. Čiampor priblížil žiakom hranicu medzi živým a neživým na príklade vírusov a upozornil na riziká spojené s kontaktom s vírusmi aj na území Petržalky.

Prof. J. Bátora zaútočil na primitívnu žiacku zvedavosť a okrem najmodernejších metód a nových nálezov či pokladov z územia Slovenska zaujal aj úplne obvyčajnými črepami a úprimnou túžbou po poznání. Práve túto prednášku, nazvanú Prapetržalka, mnohí žiaci ohodnotili ako úplne najlepšiu.

Profesor P. Staněk doslova zhypnotizoval publikum prednáškou o hĺbkach ekonómie a žiaci sa nielenže plne sústredili na výklad, ale pri každej odpovedi pána profesora na ich otázky mu spontánne tleskali.

L. Demovič vtiahol žiakov do informatiky ich rečou – rečou počítačov a priblížil najlepší stredoeurópsky superpočítač Aurel, ktorý niektorí žiaci mali možnosť aj vidieť hneď po prednáške.

D. Nagaj strhol žiakov a udržal ich v napätí do poslednej minúty v premyslenej vedeckej šou, ktorou dirigoval nadšených poslucháčov vrátane pedagogického dozoru.

Predseda slovenskej kryptologickej spoločnosti doc. K. Nemoga priblížil žiakom utajované informácie na všetkých úrovniach – od mobilov, ktoré majú žiaci, až po superpočítače vy-

užívané armádami. Touto prednáškou uzavrel nultý ročník Petržalskej super školy.

Okrem prednášok pre ročníky 5. – 7. sa uskutočnili aj prednášky pre 8. a 9. ročník priamo v školách, kde Dr. Chorvát názornými ukázkami sprístupnil žiakom lasery; Dr. J. Lexa prednáškou o sopkách všade na svete poukázal na fenomén prítomnosti vyhasnutých sopiek aj na našom území, Dr. Bezák predviedol hlbokú stavbu Zeme na príklade Petržalky a Dr. P. Vršanský priniesol jeden z najväčších kusov jantáru, obsahujúci 283 zaliatych mravcov starých desiatky miliónov rokov, a poukázal na prítomnosť hmyzu z čias dinosaurov v dnešnej Bratislave.

Projekt neprispel len k rozširovaniu obzorov u detí. Prednášky pred tak náročným publikom ocenili ako dôležitú skúsenosť aj významní svetoví profesori pracujúci u nás. Niektorým sa roztriasli kolená, iní mali trému, aj keď sú zvyknutí prednášať pred náročnejším publikom. Udržať pozornosť tohto davu s rozmanitou úrovňou záujmu o čokoľvek je vedeckým problémom, ale postupne sa podarilo dosiahnuť optimum pozornosti. Žiaci na vedecké témy vypracovali samostatné projekty a okrem tvorivých prác sa samostatne zúčastnili na hodnotených sprievodných aktivitách, pri ktorých vysádzali stromy, čistili ulice a inak prispievali k zveľadeniu svojho bezprostredného okolia.

M. Š.

Neurobiológovia z dvanástich krajín sa stretli v Košiciach

PREPOJENIE EXPERIMENTÁLNEJ VEDY S KLINICKOU PRAXOU

V Košiciach, v Európskom hlavnom meste kultúry 2013, sa v dňoch 23. až 27. júna 2013 konalo 7. medzinárodné sympóziu o experimentálnej a klinickej neurobiológii (7ISECN). Pripravil ho Neurobiologický ústav SAV za spoluúčasti Slovenskej spoločnosti pre neurovedy, Neuroimunologického ústavu SAV, Univerzity P. J. Šafárika, Jeseniovej lekárskej fakulty, Českej a slovenskej neurochemickej spoločnosti.

Sympóziu so širokou medzinárodnou účasťou (Portugalsko, Španielsko, Francúzsko, Ukrajina, Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Srbsko, Slovinsko, USA a Kuvajt) nadviazalo na dlhoročnú tradíciu konferencií zameraných na širokú oblasť moderných neurovied. Hlavnými vedeckými témami boli tentoraz najnovšie objavy vo výskume neurodegeneratívnych ochorení, traumatického a ischemicko-reperúzného poškodenia CNS, molekulárnych mechanizmov neurotoxicity a neuroprotektie, ako aj regeneratívnej medicíny. Ako už vyplýva z názvu sympózia, jedným z jeho cieľov bolo prepojenie experimentálnej vedy s klinickou praxou. Po prvý raz v histórii týchto sympózií bola vo vedeckom programe samostatná klinická sekcia za účasti špičkových svetových a domácich neurológov, chirurgov a terapeutov.

Krátkou otváracou ceremóniou sympóziu spoločne otvorili predseda organizačného výboru RNDr. Jaroslav Pavel,

RIADITELKA NEUROBIOLOGICKÉHO ÚSTAVU SAV N. LUKÁČOVÁ V PRIATEĽSKOM ROZHOVORE S PROF. J. LARANJINHOM A PROF. J. TOLDIM.

PhD., riaditeľka Neurobiologického ústavu SAV v Košiciach RNDr. Nadežda Lukáčová, DrSc., a predseda vedeckého výboru sympózia prof. MUDr. Martin Maršala. Vedecký program sympózia sa začal prednáškou prof. Maršala z Kalifornskej univerzity v San Diegu, venovanou terapeutickému použitiu kmeňových buniek v experi-

mentálnych modeloch poškodenia miechy. S prednáškami vystúpili aj ďalší renomovaní vedci a špičkoví klinickí neurochirurgovia a terapeuti, ako napr. prof. Ch. Loftus, prof. Juan M. Saavedra, prof. C. Matute, prof. J. Laranjinha, prof. M. Novák, prof. J. Toldi, prof. J. Lehotský, prof. M. Salzet, Dr. R. Kvetňanský, doc. M. Galanda či doc. O. Križanová. Počas sympózia odznelo v jednotlivých sekciách celkom 31 referátov, v posterovej sekcii sa prezentovalo 71 posterov.

Vďaka podpore Medzinárodnej neurochemickej spoločnosti (ISN) a Medzinárodnej spoločnosti pre výskum mozgu (IBRO) bolo v súťaži Young Investigators Award ocenených 35 nádejných mladých vedcov.

Okrem kvalitného vedeckého programu účastníci sympózia mali možnosť spríjemniť si pobyt účasťou na opernom predstavení Rigolletto od Giuseppe Verdiho v Štátnom divadle v Košiciach, ako aj výletom do Malej Trne, ktorý bol spojený s ochutnávkou tokajských vín. Podľa pozitívneho ohlasu účastníkov 7. medzinárodné sympóziu o experimentálnej a klinickej neurobiológii bolo veľkou príležitosťou na reflexiu vedeckých výsledkov, vedomostí, vedeckú spoluprácu a inšpiráciu pre ďalší základný, ako aj klinický výskum.

J. Pavel, K. Čizmáriková, | Foto: Annamária Košová

DISKUTUJE PROFESOR MARTIN MARŠALA.

Spoluorganizátorom osláv 1150. výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda bol aj AÚ SAV

POČTA BRATOM, KTORÍ MENILI NÁŠ SVET

V závere prvého júlového týždňa prebehli celonárodné oslavy príchodu solúnskych bratov sv. Konštantína-Cyrila a Metoda na naše územie. Spoluorganizátorom osláv bol aj Archeologický ústav SAV v Nitre, ktorý pripravil viaceré podujatia.

Vzhľadom na veľkú kumuláciu podujatí sa niektoré slávnosti uskutočnili už týždeň vopred, t.j. 29. – 30. júna. V Dražovciach, miestnej časti Nitry, spojili cyrilometodské oslavy so slávnosťami k 900. výročiu prvej písomnej zmienky o obci (v r. 1113 v tzv. druhej zoborskej listine). Archeologický ústav SAV sa veľkou mierou podieľal na prezentácii krásneho románskeho kostola, známeho aj svojou jedinečnou siluetou, v ktorom verejnosti predstavili aj najvýznamnejšie archeologické nálezy z obce. Odborný výklad poskytol prof. Alexander Ruttkay, s príhovormi vystúpili primátor Nitry Jozef Dvonč, predseda Nitrianskeho samosprávneho kraja Milan Belica, slávnostnú omšu celebroidal vojenský biskup – ordinar Mons. František Rábek.

VÝSTAVU NAJSTARŠIE DOKLADY KREŠTANSTVA NA SLOVENSKU, INŠTALOVANÚ V PRIESTOROCH KATEDRÁLY SV. EMERÁMA NA NITRIANSKOM HRADE OTVORILI (ZĽAVA) ANTON ŠTEVKO, RIADITEĽ PONITRIANSKEHO MÚZEA, MONS. VILIAM JUDÁK, NITRIANSKY SÍDELNÝ BISKUP A MATEJ RUTTKAY, RIADITEĽ ARCHEOLOGICKEHO ÚSTAVU SAV.

Christianizácia Slovenska

K najvýznamnejším aktivitám patrilo otvorenie výstavy *Najstaršie doklady kresťanstva na Slovensku*, inštalovanej v priestoroch Katedrály sv. Emeráma na Nitrianskom hrade (AÚ SAV – Ponitrianske múzeum – Slovenské národné múzeum – Biskupstvo Nitra – autori J. Ruttkayová

DRAŽOVCE – SILUETA PREKRÁSNEHO ROMÁNSKEHO KOSTOLA.

a M. Ruttkay). Výstava sa otvárala 4. júla v predvečer osláv. K návštevníkom v zaplnenej katedrále sa prihovorili Mons. Viliam Judák, nitriansky sídelný biskup, Anton Števko, riaditeľ Ponitrianskeho múzea a Matej Ruttkay, riaditeľ Archeologického ústavu SAV. Počas otváracieho ceremoniálu zneli krásne staroslovanské skladby v podaní chrámového zboru Kostola všetkých svätých v Bojnjej. Na otvorení sa zúčastnili mnohé významné osobnosti verejného i cirkevného života, viacerí arcibiskupi a biskupi zo Slovenska i zo zahraničia, predstavitelia mesta a VÚC. Výstava sa skladá z dvoch častí. Posterová časť – *Konštantín a Metod – bratia, ktorí menili svet* – je spoločným dielom SNM a AÚ SAV (v samostatnej podobe putuje po európskych metropolách). Zachytáva základné medzníky vývoja nášho územia od príchodu prvých skupín Slovanov až po 11. – 12. storočie s dôrazom na christianizáciu a prínos Konštantína a Metoda. Druhá časť predstavuje výber z najvýznamnejších predmetov (v absolútnej prevahe archeologických náleзов) dokladajúcich šírenie kresťanstva na našom území. Najväčším lákadlom je originál unikátnej pyxidy zo slonoviny vyrobenej v 4. stor. v Byzancii, nájdennej v Čiernych Kľačanoch. Po prvý raz si môže verejnosť prezrieť rozsiahly súbor náleзов z prelomu 8. a 9. stor. medzi ktorými sa vyníma najstarší nález

závesného kríža zo Slovenska. Samostatnú kapitolu tvoria nálezy z hradiska Bojná. Tu priťahujú najmä originály známych pozlátených plakiet, ale aj mnohé ozdoby s vyobrazením kríža. Z ďalších predmetov treba upozorniť na závesný relikviár – krížik z Mače, ktorý bol v minulosti vyobrazený aj na desaťkorunovej slovenskej minci, a viaceré ďalšie závesné kríže zo Slovenska, ale aj z Moravy. V prvé dni bol vystavený aj originál nitrianskeho evanjeliára – najstaršej knihy uchováanej na území Slovenska, ktorá bola napísaná v 11. storočí. K najfotogenickejšim exemplárom patria rôzne formy románskych krížov. Predzvestou veľkého záujmu o výstavu bola vysoká účasť verejnosti už na otvorení. Aj v nasledujúcich dňoch museli obyvatelia i návštevníci Nitry čakať na prehliadku takmer v hodinovom rade, čo na Slovensku zatiaľ nebýva zvykom. Za prvé tri dni navštívilo výstavu temer 2 700 návštevníkov. (Výstava je tiež prezentáciou výsledkov projektu *Centrum výskumu najstarších dejín stredného Podunajska*, Kód ITMS: 26220120059.)

Archeopark v Bojnjej

Cez víkend 6. – 7. júla sa slávnosti venované príchodu Konštantína a Metoda na naše územie uskutočnili aj v obci Bojná na

NA HRADISKU V BOJNEJ SPRÍSTUPNILI VEREJNOSTI REKONŠTRUKCIE SLOVANSKÝCH ZEMNÍC. NA SLÁVNOSTNOM OTVorení SA ZÚČASTNIL AJ PREDSEDA SAV PROF. JAROMÍR PASTOREK S MANŽELKOU PROF. SILVIU PASTOREKOVU (VĽAVO).

OTVORENIE VÝSTAVY NAJSTARŠIE DOKLADY KREŠŤANSTVA NA SLOVENSKU BOLA SPOJENÉ AJ S PREDSTAVENÍM NOVEJ VSTUPNEJ BRÁNY DO KATEDRÁLY, KTORÚ POSVÁTIL MONS. VILIAM JUDÁK ZA ÚČASTI MNOHÝCH VÝZNAMNÝCH OSOBNOSTÍ VEREJNÉHO I CIRKEVNÉHO ŽIVOTA.

mieste s najnovšími a najvýznamnejšími staroslovienskymi nálezmi posledných desaťročí. Aj tu sa nemohli zaobiť bez archeológov. Vrcholom programu bolo sprístupnenie ďalšej z rekonštruovaných slovan-ských zemní priamo na významnom hradisku a bohatý kultúrny program zameraný na spoznávanie života našich predkov. Vďaka úzkej spolupráci obce a AÚ SAV, ale aj ďalších inštitúcií tu vzniká zázrakom nové archeoparku. Návštevník lokality si tak môže okrem vynoveného moderného múzea prezrieť nielen relikty dávneho hradiska, ale sa aj zoznámiť so spôsobom života našich predkov. Na podujatí sa zúčastnil aj predseda SAV prof. Jaromír Pastorek s manželkou prof. Silviu Pastorekovou, predseda Nitrianskeho samosprávneho kraja Milan Belica, starosta obce Jozef Stankovský. A že išlo o úspešnú akciu, dokazuje aj približne 700 návštevníkov.

Dlhoočakávaná udalosť

Ďalšou aktivitou bola prezentácia časti základov kostola v Nitre, v areáli bývalých kasární pod Zoborom na Martinskom vrchu. Ide o bývalý Kostol sv. Martina, ktorý stál v barokovej podobe až do roku 1911, keď ho pre zlý stav zbúrali. V 60. rokoch tu vykonal rozsiahly výskum prof. Chropovský a pozostatky základov boli prezentované pri príležitosti výstavy Veľká Morava, sporej s oslavami 1100. výročia príchodu Konštantína a Metoda (r. 1963 – 1964). Pôvodné závery poukazovali na značnú starobylosť kostola a dokonca ho spájali s najstarším známym kostolom, ktorý dal v Nitre vystaviť Pribina a ktorý v roku 828 vysvätil salzburský arcibiskup Adalrád. Neskôr sa ukázalo, že takáto interpretácia nie je možná a dokonca sa uvažovalo o tom, že tu predrománska stavba neexistuje. Revízny výskum však jednoznačne

potvrdil, že tu stála aj predrománska stavba, zatiaľ ju však nevieme presnejšie datovať. Práve z týchto dôvodov bola možnosť vstupu do areálu a obhliadka reliktu kostola a sprievodnej výstavy najmä pre obyvateľov Nitry dlhoočakávanou udalosťou. Podujatie prijímali aj vystúpenia zahraničných folklórnych súborov, ako aj celého radu družín prezentujúcich život obyvateľstva vo včasnom stredoveku. Dovedna sa tu za jeden deň zaevidovalo viac ako 600 návštevníkov.

Súčasťou celoslovenských osláv bola aj premiéra štvordielneho televízneho filmu – dokumentárnej drámy **Cyril a Metod, apoštoli Slovanov**, na príprave ktorého sa tiež podieľal aj Archeologický ústav SAV v Nitre.

Matej Ruttkay | Foto: archív AÚ SAV

PHDR. JAROSLAVA RUTTKAYOVÁ, SPOLJAUŤORKA VÝSTAVY NAJSTARŠIE DOKLADY KREŠŤANSTVA NA SLOVENSKU, PODÁVA ODBORNÝ VÝKLAD K PREZENTOVANÉMU NÁLEZOM (V POZADÍ VPRAVO ORIGINÁLY PLAKIET Z BOJNEJ).

MARTINSKÝ VRCH – VÝSLEDKY VÝSKUMU ZÁKLADOV KOSTOLA V NITRE V AREÁLI BÝVALÝCH KASÁRNÍ POD ZOBOROM NA MARTINSKOM VRCHU PREDSTAVIL VEĎÚCI VÝSKUMU PHDR. MATEJ RUTTKAY.

EKONOMIZÁCIA DIPLOMACIE AKO PRÍSPEVOK K MARKETINGU VO VEDE

DUŠAN PODHORSKÝ

V polovici júna 2013 sa pod patronátom Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR (ďalej ministerstvo zahraničných vecí) a Slovenskej agentúry pre rozvoj investícií a obchodu (ďalej SARIO) uskutočnili dve akcie: Slovensko-ukrajinské biznis fórum v Bratislave a 6. zasadnutie Medzivládnej komisie pre hospodársku a vedecko-technickú spoluprácu medzi SR a Kazachstanom vrátane Kazaško-slovenského biznis fóra v Astane a Karagande. Po prvý raz som sa – po vyše desiatich rokoch – zúčastnil na týchto podujatiach ako radový účastník, a nie ako spoluorganizátor. Viacerí kolegovia z akademickej obce boli prekvapení mojou aktivitou na tomto poli ako vedca a zaujímalo ich, aký prínos pre vedu majú podobné medzinárodné podujatia. Skôr než odpoviem na túto otázku, pokladám za potrebné uviesť, že ministerstvo zahraničných vecí v prvej dekáde nášho storočia rozpracovalo projekt „ekonomizácie zahraničnej služby“, v rámci ktorého sa zvýšila efektívnosť v danom smere a vznikol celý rad činností rezortu diplomacie v oblasti rozvoja medzinárodnej hospodárskej a vedecko-technickej spolupráce, ktoré je účelne priblížiť aj akademickej obci.

NA AKTUÁLNU TÉMU

1. Na podporu exportu a investícií pracuje Rada vlády SR, ktorej členmi sú traja podpredsedovia vlády (pre zahraničné veci, financie, investície), šiesti ministri (hospodárstva, práce, sociálnych vecí a rodiny, pôdohospodárstva a rozvoja vidieka, dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja, školstva, vedy, výskumu a športu, kultúry). Za štátne finančné inštitúcie je tu zastúpená Exportno-importná banka SR (tzv. EXIM banka), za vedecké inštitúcie a akademickej obec predsa SAV a rektor Ekonomickej univerzity v Bratislave. Ďalej sú členmi štyria predstavitelia zamestnávateľských organizácií a podnikateľských inštitúcií.

Rada plní najmä tieto úlohy: prijíma zásadné stanoviská k strategickým materiálom rezortov ústredných orgánov štátnej správy v oblasti podpory exportu, investícií, medzinárodnej prezentácie a ďalších

foriem ekonomickej spolupráce, hodnotí služby, ktoré poskytujú diplomatické misie v zahraničí pre podnikateľské aktivity, prijíma opatrenia na koordináciu podnikateľského sektora a akademickej obce pre lepšie presadzovanie obchodno-ekonomických záujmov SR a podobne.

Pri plnení týchto úloh majú svoje špecifické poslanie medzivládne komisie pre hospodársku a vedecko-technickú spoluprácu, zmiešané medzištátne komisie a biznis fóra.

2. Vláda SR schválila koncepciu riadenia prílevu zahraničných investícií v kontexte globálnej finančnej a hospodárskej krízy, ktorá vytvorila efektívnu platformu na podporu priamych zahraničných investícií, exportu, tvorby nových pracovných miest a zásadného zvýšenia konkurencieschopnosti SR, a to vďaka rastúcemu potenciálu v oblasti rozvoja inovácií, vedy a techniky a ich vysokej flexibilitate.

3. Na webovskej stránke ministerstva zahraničných vecí bolo vytvorené *Podnikateľské centrum rezortu*, ktoré poskytuje aktuálne informácie nevyhnutné pre presadzovanie podnikateľských ambícií v oblasti exportu výrobkov a služieb, vývozu kapitálu, vytvárania kooperačných väzieb a zakladania spoločných podnikov v zahraničí. Rezort diplomacie poskytuje kontakty, praktické rady a mapovanie obchodných a investičných príležitostí. Súčasťou webovskej stránky sú okrem informácií pre podnikanie v zahraničí aj týždenné aktuality zo zahraničia, informácie podľa krajín, čísla, údaje a fakty. Ďalej sú to: „nové príležitosti pre podnikanie“, ktoré obsahujú aktuálne tendre, dopyty a ponuky, verejné obstarávania v medzinárodných organizáciách; SARIO (dopyty a ponuky); podujatia a organizácie (misie, veľtrhy a výstavy); inštitúcie pre pomoc podnikateľom a slovenské exportné firmy, ich databáza. A napokon sú to rubriky *Ministerstvo pre podnikateľov* a *Ekonomicke správy*.

Tento stručný prehľad nám prezentuje možnosti prieniku, resp. možnosti priameho marketingu pre vedu v rámci zahraničnej vedecko-technickej spolupráce SR.

Teoretický fyzik a popularizátor vedy Martin Mojžiš sa vyjadril, že veda mu pri-

pomína demokraciu, systém funguje relatívne dobre, aj keď skromnosť a pokora prirodzene prehrali...

Vráťme sa však k začiatku nášho príspevku, k otázke, aký prínos pre vedu majú podobné medzinárodné podujatia. V prvom rade je potrebná profesionálna príprava podkladových materiálov pre komisiu, resp. biznis fórum po dohode s organizátorom, teda ministerstvom zahraničných vecí, príp. SARIO-m (prezentácia – power point, max. na 3 – 5 minút, rozmmnožené podklady v príslušnom cudzom jazyku, návrh textu do protokolu a pod.), a tá je zárukou úspešnej účasti na týchto podujatiach. Pokiaľ máme predstavu o našom spoluriešiteľovi, resp. o obchodnom partnerovi, je potrebné ho včas informovať o danom podujatí, poslať mu naše podklady a zabezpečiť jeho účasť na zasadnutí. Pripravené môžu byť aj námety pre zahraničných investorov. Na záver týchto podujatí sa prijíma na plenárnom zasadnutí „protokol“, ktorý podpisujú vedúci delegácie daného štátu a podpisujú sa schválené memorandá o vzájomnej spolupráci medzi jednotlivými účastníkmi rokovania.

V našom prípade sme na Slovensko-ukrajinskom biznis fóre a na 6. medzivládnej komisii medzi Kazachstanom a SR výskumné dohodli projekty v oblasti komplexného monitoringu životného prostredia a v energetike od firmy ECM ECO Monitoring Bratislava, ďalej boli podpísané dve investičné memorandá na GO tepelnej elektrárne v meste Šachtinsk a na výstavbu slnečnej elektrárne v meste Saraň. V Astane, v hlavnom meste Kazaške republiky, bolo podpísané sedemstranové memorandum, ktoré obsahovalo najmä perspektívne sféry spolupráce v energetike, doprave a civilnom letectve, poľnohospodárstve, štatistike, turistike, finančníctve, obrannom priemysle, štandardizácii, metrológii a skúšobníctve.

Na záver si dovoľujem ako bývalý veľvyslanec SR v Strednej Ázii dať skromné odporúčanie: Netreba sa báť prekážok ani vzdialenosti, treba sa báť našej pohodlnosti.

(Autor, RNDr. Dušan Podhorský, Dr.Sc., je vedecký pracovník Geofyzikálneho ústavu SAV)

Geomorfológovia z karpatsko-balkánsko-dinárskych krajín oslavovali

PLATFORMA NA VÝMĚNU POZNATKOV

Geografický ústav SAV a Asociácia slovenských geomorfológov pri SAV ako hlavní organizátori usporiadali pri príležitosti 50. výročia založenia Karpatsko-balkánskej geomorfologickej komisie v Kongresovom centre SAV ACADEMIA v Starej Lesnej v dňoch 24. – 28. júna 2013 medzinárodnú konferenciu *Carpatho-Balkan-Dinaric Conference on Geomorphology 2013*.

Komisia vznikla v roku 1963 a hlavnou náplňou jej činnosti bolo už od začiatku vytváranie platformy na výmenu poznatkov a skúseností nadobudnutých geomorfologickým výskumom Karpatsko-balkánskeho horského systému a priľahlých nížin, ako aj riešenie spoločných výskumných úloh. Na túto tradíciu nadviazalo v roku 2005 vytvorenie Karpatsko-balkánsko-dinárskej regionálnej pracovnej skupiny pod záštitou Medzinárodnej geomorfologickej asociácie (IAG/AIG), pričom oblasť záujmu sa rozší-

ZAKLADATELIA KARPATSKO-BALKÁNSKEJ GEOMORFOLOGICKEJ KOMISIE (ZĽAVA DOPRAVA) PROF. JAROMÍR DEMEK A PROF. LESZEK STARKEL, BÝVALÝ PREDSEDA KOMISIE PROF. DÉNES LÓCZY, NOVOZVOLENÝ PREDSEDA KOMISIE PROF. PETRU URDEA A PREDSEDNÍČKA SPOLOČNOSTI POĽSKÝCH GEOMORFOLÓGOV DR. HAB. ZOFIA RAČZKOWSKA POČAS SPOMÍNANIA DOC. MILOŠA STANKOVIANSKEHO (STOJACI) NA HISTÓRIU KOMISIE.

PROF. ADAM KOTARBA PREZENTUJE VÝSLEDKY DATOVANIA FORIEM RELIEFU V OKOLÍ TATRAŇSKÉHO MORSKÉHO OKA.

jených s poznávaním reliéfu karpatsko-balkánsko-dinárskeho regiónu. Tematicky mali najširšie zastúpenie príspevky venované štúdiu zmien geomorfologických systémov riek iniciovaných človekom, povodňami a globálnymi environmentálnymi vplyvmi. Okrem nich sa prezentovali práce venované výskumu svahových procesov, datovaniu vývoja rôznych foriem reliéfu, ako aj využívaniu moderných technológií v geomorfologickom výskume. Súčasťou programu boli aj dve exkurzie, na ktorých sa predstavili výsledky výskumu priamo v teréne. Prvá bola venovaná výskumu morfologických a sedimentologických zmien rieky Beľá. Počas druhej exkurzie boli predstavené

aktuálne výsledky zmien a datovania vysokohorských foriem reliéfu v poľskej časti Tatier.

Na záver konferencie sa uskutočnilo plenárne zhromaždenie komisie, v rámci ktorého bol zvolený jej nový predseda a dohodnuté miesto a rok nasledujúceho stretnutia. Po šiestich rokoch tak prof. Dénesa Lóczyho z Univerzity v Pécsi nahradil prof. Petru Urdea zo Západnej univerzity v Temešvári a nasledujúca konferencia by sa mala uskutočniť v roku 2016 v Slovinsku.

Ján Novotný, Milan Lehotský | Foto: archív GIÚ SAV

riľa aj na územie dinárskeho systému. Na činnosti komisie sa tak v súčasnosti podieľa dvanásť krajín.

Jubilejná konferencia, ktorá sa konala v atraktívnom prostredí Tatier, prilákala osemdesiat účastníkov z ôsmich krajín. Tých na slávnostnom otvorení pozdravili okrem predsedu Asociácie slovenských geomorfológov pri SAV RNDr. Milana Lehotského, CSc., a prezidentky Spoločnosti poľských geomorfológov Dr. hab. Zofie Račzkowskej aj primátor Vysokých Tatier Ing. Ján Mokoš a námestník riaditeľa Štátnych lesov TANAP Ing. Marián Šturcel.

Na konferencii bolo prezentovaných sedemdesiat príspevkov vo forme prednášok a posterov. Ich rozmanitosť reflektovala pestrú paletu výskumných problémov spo-

STARÉ A NOVÉ MÉDIÁ

V spolupráci Katedry knižničnej a informačnej vedy FiF UK (v rámci grantu Mediálne a informačné kompetencie pre znalostnú spoločnosť, KEGA 133UK-4/2013 MIKS) a Ústavu svetovej literatúry SAV (v rámci grantu Text na internete ako jav (r)evolúcie kultúry, VEGA 2/0182/10) sa 18. júna 2013 v priestoroch na Gondovej 2 v Bratislave uskutočnilo medzinárodné odborné sympóziu *Staré a nové médiá – starí a mladí recipienti*. V troch sekciách pod garanciu Mgr. B. Suwary, PhD., a doc. PhDr. P. Rankova, PhD., odzneli príspevky od slovenských, českých a poľských účastníkov na tému remediácie literárnych diel, zmien, ktoré prináša alternácia médiá v písaní a čítaní (od pera k písaciemu stroju, od čítania knihy k čítaniu na tablete, čítačke) a mediálnej gramotnosti, či etike. V diskusiách rezonovala potreba jednoznačnej reflexie zmienených fenoménov, ako aj snaha o mapovanie súčasného smerovania kultúry v digitálnom priestore.

P. B.

TATARKA MEDZI POVAŽSKOU BYSTRICOU A VIEDŇOU

V tomto roku si slovenská kultúrna obec pripomína sté výročie narodenia spisovateľa Dominika Tatarku. Pri tejto príležitosti sa niektorým vydavateľstvám podarilo vydať znova časť jeho diela.

Vo VEDE, vydavateľstve SAV, vyšla koncom roka 2012 aj vedecká monografia z pera literárnej vedkyne prof. Márie Bátorovej pod názvom *Dominik Tatarka slovenský Don Quijote*. Rekapitulujúci prvú polovicu tatarkovského roka môžeme zaznamenať už deväť prezentácií tejto knihy. Prvá sa konala na pravidelnej československej konferencii, ktorú usporadúva vždy koncom roka prof. Ivo Pospíšil na Masarykovej univerzite v Brne. Konferencia bola venovaná práve Dominikovi Tatarovi. Začiatkom februára 2013 vydavateľstvo uviedlo knihu v Malom kongresovom centre VEDY na Štefánikovej ulici v Bratislave za účasti signatára Charty 77 Miroslava Kusého, pričom odzneli aj príspevky, ktoré zaslali literárny vedec Vladimír Petřík a vdp. Anton Srholec, ktorý Dominika Tatarku odprevadil na jeho poslednej ceste. Do diskusie prispeli aj Milan Zemko a Ján Budaj. Následne sa konala prezentácia v Ústave svetovej literatúry, kde knihu odbornými referátmi uviedli Katarína Bednárová a Milan Žitný. Dňa 19. marca bola prezentácia knihy v Artfóre na Kozej ulici spojená s dlhou diskusiou, ktorú viedla Ivica Rutkayová a ako hosť sa zúčastnil Albert Marenčin, a následne sa uskutočnila prezentácia na marcovom zasadnutí Klubu nezávislých spisovateľov, kde knihu uviedol Vladimír Petřík a Anton Baláž.

Téma Tatarka bola ťažiskovou aj na tohtoročnom knižnom veľtrhu v Prahe 18. mája, na ktorom predstavila monografiu o Dominikovi Tatarovi jej autorka prof. Mária Bátorová ako hosť Českého PEN klubu. Dňa 29. mája v Lisztovej záhrade v Bratislave pripravil režisér Peter Zemaník program *Nomen omen* za účasti Márie Bátorovej, Eriky Podlipnej, Martina Valihoru, Eugena Procháca a hercov Petra Vilhana

AUTORKA MONOGRAFIE O DOMINIKOVI TATAROVI PROF. MÁRIA BÁTOROVÁ BESEDOVALA O SVOJEU PUBLIKÁCIU V SLOVENSKOM INŠTITÚTE VO VIEDNI S REDAKTOROM ORF PETROM BEŇOVSKÝM. FOTO ARCHÍV M. B.

a Jána Kožucha. O dva dni neskôr sa konalo s autorkou knihy Máriou Bátorovou k výročiu Dominika Tatarku stretnutie v jeho rodnom kraji, ktoré pre študentov gymnázia a popoludní pre učiteľov slovenskej literatúry a verejnosť pripravila Považská knižnica. Okrem toho s autorkou knihy sa vysielali dve hodinové rozhlasové relácie.

Po prezentácii na pražskom veľtrhu sa ďalší zahraničný večer konal vo Viedni. Vďaka svojej novej riaditeľke PhDr. Alene Heribanovej pripravil Slovenský inštitút vo Viedni zaujímavé komponované podujatie k storočnici výnimočného slovenského spisovateľa Dominika Tatarku. Centrálna poloha miesta, kde inštitút vo Viedni sídli, umožnila napriek dramatickým podmienkam spôsobeným povodňami účasť mnohým návštevníkom, takže sála inštitútu bola zaplnená do posledného miesta. Kým sa účastníci usádzali, na čelnej stene sa premietal film *Démon súhlasu* z roku 1969, v ktorom Dominik Tatarka rozpráva o sebe. Atmosféru umocňovalo tlmené svetlo zo sto kahancov. Po uvítaní a predstavení hostí riaditeľkou inštitútu A. Heribanovou sa ujal slova redaktor ORF

Peter Beňovský, ktorý pozval na pódium Máriu Bátorovú, aby s ňou hovoril o monografii, jej vzniku, výskume archívov a Tatarovom diele. Pri istých nastolených témach dvaja diskutujúci ustupovali do úzadia a defiloval sám Dominik Tatarka vo vynikajúcej interpretácii Juraja Kukuru, ktorý čítal po nemcky zo samizdatu *Sám proti noci*, zo samizdatu *Fragment K* o roku 1968 a z *Písáčiek* veľmi pôsobivú pasáž o potrebe blízkeho človeka a o láske, ktorú nemožno zbaviť slobody. Na večeri bol prítomný aj syn Dominika Tatarku, Oleg, ktorý vystúpil v závere a diskusia sa potom otvorila otázkam z publika.

Na tomto hodnotnom a čarovnom podujatí sa predalo mnoho Tatarových kníh. Spomínalo sa na časy socialistického Československa, mladá redaktorka ORF nahrála mnohé rozhovory s účastníkmi večera pre slovenské vysielanie v Rakúsku. Slovenská literatúra bola tak veľmi živo, kvalitne a prístupivo prezentovaná v starobylej Viedni, ktorá aj dnes vyniká medzi európskymi mestami ako jedno z výnimočných centier kultúry.

E. B.

Interaktívna DVD publikácia z VEDY, vydavateľstva SAV

PREMENA SLOVENSKA V ANIMÁCIÁCH

V roku 2010 vyšla vo VEDE, vydavateľstve SAV, publikácia *Slovensko očami satelitov*, ktorej témou boli satelitné technológie, diaľkový prieskum Zeme a súčasné aplikácie

nej možnosti v tejto oblasti pre najrôznejšie sféry ľudských aktivít. Nedávno vyšla kniha so skoro totožným názvom – *Meniace sa Slovensko očami satelitov* (VEDA 2012), ktorú

19. júna t.r. prezentovali v Malom kongresovom centre VEDY, vydavateľstva SAV.

Pre novú knihu autori zvolili netradičnú formu interaktívnej DVD publikácie, a ta-

PLK. ING. MICHAL FULIER (V STREDE) SPOLU S EDITOROM DVD KNIHY DOC. JÁNOM FERANCOM A ŠÉFREDAKTOROM VEDY EMILOM BORČINOM VYPREVÁDZA KNIHU MEDZI ČITATEĽOV.

PROF. KAREL KUDELA PRI PREZENTÁCII.

to zmena je zmenou zásadnou a rozhodne nie samoučelnou. Výrazne totiž zvyšuje celkovú názornosť, ale aj atraktivitu väčšiny vybraných príkladov i pre čitateľov bez skúsenosti s využívaním satelitných údajov. To, čo je v prvej publikácii ilustrované formou štandardných obrázkov či tabuliek, to druhá publikácia posúva oveľa ďalej a dokumentuje dynamickú povahu monitorovaných tém, ako sú napríklad atmosférické či kozmické počasie, zmeny poľnohospodárskej i lesnej krajiny či iných typov krajiny (mestská zástavba, pribúdanie vodných nádrží, záplavy), zmeny v ionosfére, hydrosfére a deformácie zemského povrchu,

komentovanými dynamickými obrazovými animáciami. Táto zmena je vedená snahou umožniť čitateľom oveľa väčší prienik do konkrétnych prejavov a využitia satelitných údajov vo vybraných aplikačných oblastiach a lepšie pochopiť súčasný aj budúci potenciál využitia satelitných technológií najmä v kontexte Slovenska. So všetkými technickými aspektmi animácie si hľadá poradiť pracovníci Výpočtového strediska SAV Ing. T. Hlaváč a P. Herda a autorka úpravy publikácie J. Sapáková.

Jednotlivé sledované sféry predstavil na prezentácii editor publikácie doc. Ján Feranec z Geografického ústavu SAV a au-

tori (I. Barka, J. Beták, T. Bucha, T. Cebecauer, J. Feranec, M. Igondová, J. Hefty, P. Herda, T. Hlaváč, M. Husárik, J. Janák, J. Kaňák, K. Kudela, M. Mišková, J. Nováček, M. Nováková, M. Sviček, J. Svoreň, M. Šúri a J. Takáč). Prínos publikácie pre popularizáciu vedy medzi širokými vrstvami čitateľov, najmä mladých, ocenil o. i. aj generálny riaditeľ Slovenského hydrometeorologického ústavu Dr. Martin Benko, ako aj plk. Ing. Michal Fulier, náhradník slovenského kozmonauta, ktorý ju žičlivými slovami vypravil medzi čitateľov.

E. B. | Foto: Ing. Jozef Nováček

Medzi najvýznamnejšími biologickými objavmi v roku 2012 aj praca zo SAV

SVETIELKUJÚCI ŠVÁB Z EKVÁDORU

Medzinárodný inštitút pre výskum organizmov (IISE) v spolupráci s Arizonskou univerzitou každoročne vyhlasuje 10 najvýznamnejších biologických objavov. Najsledovanejšiu udalosť biológie, zaoberajúcu sa základom výskumu – objavmi nových druhov organizmov, každoročne preberajú najprestížnejšie agentúry vo viac ako 100 krajinách.

Anketa je vrcholom ľadovca, keď je spomedzi každoročne opisovaných až 18 000 druhov rastlín, živočíchov a mikroorganizmov vybraných desať doteraz nepoznaných symbolov systematiky a ochrany.

Mohlo by sa zdať, že objavované sú už len drobné organizmy z extrémnych podmienok, ale každoročne je opisovaná aspoň desiatka nových cicavcov, za posledné tri roky aj pomerne veľké (antilopa) a až tri druhy opíc (tohto roku v ankete *Cercopithecus lomamiensis* z Afriky).

Tohoroční finalisti sú demonštráciou rôznorodosti prístupov. Dva z desiatich druhov boli objavené pred viac ako 50 rokmi a toľko trvalo, kým sa ich podarilo sys-

tematicky zaradiť, opísať a predstaviť vedeckej verejnosti v roku 2012. Naproti tomu novoopísaný sieťokrídlovec *Semachrysa jade* bol najprv odfotografovaný a vystavený na sociálnych sieťach, v dôsledku čoho ho odborníci opísali doslova zo dňa na deň.

V roku 2012 bol opísaný aj pomerne veľký dvojmetrový živočích – dravá hubka z takmer štvorkilometrovej hĺbky oceánu. Veľký je aj nový had, ktorému hrozí vyhynutie z dôvodu stavby bane. Druhým extrémom sú mikroorganizmy *Ochrocnis lascauxensis* zo stien paleolitickej jaskyne s maľbami prehistorických ľudí a živočíchov v Lascaux vo Francúzsku. Takisto bol opísaný vôbec najmenší stavovec planéty – 7,7-milimetrová žaba *Paedophryne amantissima* (menšia ako najmenšia ryba).

Dva druhy kvitnúcich rastlín tiež nepatria medzi giganty a *Viola lilliputana* je jednou z najmenších dvojklíčnolistových rastlín. Žije len v jednom trse náhornej plošiny v Peru. Druhou rastlinou je hneď po objavení kriticky ohrozená *Eugenia petriensis*.

Jedinou fosíliou, ktorá oslovila prestížnu

komisiu, je jurská srpica z lokality bájných operených dinosaurov, ktorá sa maskovala medzi lístím ginka a demonštruje zložitú štruktúru vyhynutých ekosystémov.

Niekoľko najprestížnejších agentúr (National Geographic a iné) zvolilo za pútač tohto podujatia slovensko-nemecký príspevok (Vršťanský et al. 2012; Geologický ústav SAV, Ústav merania SAV, Medzinárodné laserové centrum Bratislava) – opis svetielkujúceho švába z Ekvádoru s unikátnou sústavou lampášov (jedného asymetrického) pokrytých reflektorom a novou funkciou svetielkovania, ktorým je svetelné maskovanie sa za jedovaté svetielkujúce kováčiky rodu *Pyrophorus*. Jediná lokalita druhu bola zničená výbuchom sopky Tungurahua, a tak druh už možno vyhynul. Ostatné druhy sú striktné viazané na územia bez svetelného znečistenia. Veľkou záhadou podľa autorov ostáva, prečo na súši svetielkujú len pokročilé živočíchy, zatiaľ čo v moriach aj veľmi primitívne.

P. V.

HLBOKÝ PRIENIK DO PODSTATY RIADENIA

Na prezentácii publikácie Štefana Kassaya *Podnik a podnikanie* s podtitulom *Interné procesy* sa zišli významné osobnosti spoločenského a akademického života, vedy, významných inštitúcií vrátane predstaviteľov korporácie I. D. C. Holding, a. s., ktorého je autor spoluvlastníkom a kde zastáva vrcholovú funkciu. Čo je osobité a umožňuje hlboký prienik do podstaty javov, je možnosť byť výskumníkom priamo vo výrobných závodoch, ktoré sa v chápaní Š. Kassaya menia na výskumné laboratórium umožňujúce skúmanie a verifikáciu procesov riadenia a realizácie špecifických produktov. Práve táto možnosť výrazne poznačila obsah i kvalitu diela, ktoré je v poradí už štvrtým zväzkom pentalógie, vydávanej vo VEDE, vydavateľstve SAV.

Blahoželanie k vydaniu nového diela poslal aj prezident SR Ivan Gašparovič. Aj hovorca Marek Trubač, ktorý interpretoval jeho slová, ocenil obsažnosť i kultivované grafické spracovanie knihy, ktorá tým nadobudla nielen vysokú poznávaciu hodnotu, ale aj príťažlivý výraz reprezentujúci vysokú úroveň slovenskej grafiky a jej realizácie.

Publikácia tematicky nadväzuje na predchádzajúce zväzky pentalógie *Podnik a podnikanie* (1. *Podnikateľské prostredie*, 2. *Ekonomika a financie* a 3. *Strategická komunikácia*). Štvrtý zväzok je rozsahom 872 strán dosiaľ najväčší. Prezentátor publikácie prof. Ján Košturiak, prezident spoločnosti IPA Slovakia a vedúci vedecký redaktor celej pentalógie, zdôraznil najmä ohromný rozsah publikácie, ktorý porovnal so špičkovými celosvetovými dielami v odbore riadenia podnikov. Ako popredný odborník v odbore priemyselného inžinierstva ocenil na publikácii, že sa do hĺbky venuje interným podnikovým procesom, ergo-

nómii, manažmentu kvality, logistike, výrobným procesom a najnovším metódam tvorby inovácií v podnikoch.

Prirodzenou reakciou na Košturiakove konštatovania bolo vystúpenie Ing. Pavla Kovačiča, predsedu predstavenstva a generálneho riaditeľa I.D.C. Holding, a.s. Zdôraznil úsilie autora o spojenie teórie a praxe. Prof. Kassay aplikáciou nových vedeckých prístupov v riadení podniku bol jedným z hlavných činiteľov úspechov svojej spoločnosti.

Peter Burian, štátny tajomník Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, vysoko ocenil prínos prof. Kassaya k slovenskej ekonomickej diplomacii a uviedol, že pentalógia bude slúžiť v ekonomickej diplomacii niekoľkým cieľom. Prvým je výchova a vzdelávanie diplomatov v ekonomickej diplomacii. Ekonomická diplomacia potrebuje teoretický základ a skúsenosti z praxe riadenia podnikov, ktoré chce šíriť ďalej cestou rozvojovej pomoci. Môže tým pomôcť iným krajinám s transformujúcou sa ekonomikou tým, že procesy, ktoré sa u nás vyvíjali 20 rokov a sú opísané v pentalógii, im môžu poslúžiť ako zdroj správneho riešenia a vyvarovania sa chýb. Význam publikácie vidí aj v tom, že naša diplomacia ju využíva nielen ako ekonomickú pomoc, ale aj ako prostriedok prezentácie Slovenska a jeho vedy v zahraničí.

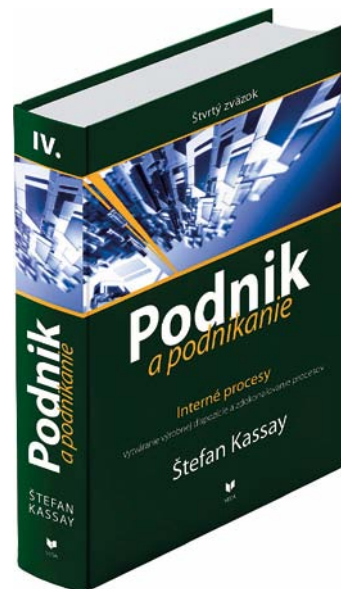
Komplexnosť pentalógie a osobitosť slovenskej cesty je veľmi dôležitá, povedal v diskusii prof. Augustín Marian Húška. Uviedol, že je to publikácia, ktorá zahrnuje súčasný pohľad na vývoj manažmentu vo svete, ale aj to, že cez osobné skúsenosti a znalosti autora načrtáva osobitné prístupy slovenskej cesty. O tom, že táto cesta je úspešná, svedčia aj výsledky I.D.C. Holding a.s., ktorý si aj na základe aplikova-

ných vedeckých poznatkov ako jeden z mála podnikov udržal aj v čase krízy vitalitu, a to v situácii, keď výrobné podniky vo svetovom meradle čelia až existenčným problémom.

Ing. Kamil Mikulič sa zamerl na štruktúru diela a problematiku reštrukturalizácie podniku. Poukázal na nevyhnutné atribúty umožňujúce dosiahnutie úrovne podniku svetovej triedy. Tými sú kvalita, aplikácia neustáleho zlepšovania a inovácií najvyšších rádo. Realizačnú prax autora pripomína projektovanie globálne koncipovaného podniku obsiahnuté v knihe. Uvádza metodiky projektovania podniku, jeho výrobných technológií, tradičné metódy na sledovanie a zvyšovanie výkonnosti podniku, ale i radikálne metódy reštrukturalizácie podniku a jeho interných procesov, ako je reinžiniering, metóda ARIZ, TRIZ a ďalšie. Je známe, že autor za najvyššiu devízu v podniku považuje ľudí, ich rozvoj a sociálne zázemie. Preto nie je náhoda, že v tejto časti sa objavuje aj rozsiahla kapitola o projektovaní ergonomických pracovísk, vplyve ergonomie na pracovnú výkonnosť, ale i na zdravie a spokojnosť pracovníka. V doterajších vydaných zväzkoch sa objavili aj prípadové štúdie konkrétnych podnikov, v ktorých sa konfrontovala teória a prax. Výnimkou nie je ani 4. zväzok, kde je v tretej časti uvedených dokonca 10 prípadových štúdií slovenských a českých podnikov, ktoré majú jednu spoločnú vlastnosť: inovácie. Vďaka tomuto fenoménu aj malé a stredné podniky prenikli na trhy s vysoko konkurenčným tlakom a na týchto trhoch úspešne obstáli. Podľa K. Mikuliča pentalógia obsahuje dve podstatné výnimčnosti. Odborná literatúra z oblasti manažmentu podnikov totiž pochádza z krajín s rozvinutou ekonomikou, ako sú USA či Japonsko. Poznatky a prí-

Z PREZENTÁCIE 4. ZVÄZKU PENTALÓGIE PODNIK A PODNIKANIE – ZĽAVA AUTOR PROF. ŠTEFAN KASSAY, PETER BURIAN, ŠTÁTNY TAJOMNÍK MINISTERSTVA ZAHRANIČNÝCH VECÍ A EURÓPSKÝCH ZÁLEŽITOSTÍ SR, A ING. PAVOL KOVAČIČ, PREDSEDA PREDSTAVENSTVA A GENERÁLNY RIADITEĽ I.D.C. HOLDING, A.S.

stupy v riadení podnikov v dôsledku inej kultúry, národných zvykov a mentality ľudí sa nie vždy môžu aplikovať v krajinách s transformujúcou sa ekonomikou. Prvou výnimočnosťou je, že prístupy k riadeniu podnikov vychádzajú v pentológii z podmienok a podnikateľského prostredia transformujúcich sa ekonomík, ktoré sú odlišné od rozvinutých ekonomík. Týmto publikácia nadobudla významnú aktuálnosť nielen na Slovensku, ale i v krajinách strednej a východnej Európy. Druhou výnimočnosťou je fakt, že autor má jedinečnú možnosť overovať teoretické poznatky z riadenia priamo vo svojom podniku. Jeho podnik je jeho laboratóriom. Tak sa v autorovi spájajú teoretické znalosti s praktickými poznatkami a skúsenosťami, ktoré počas 20-ročnej praxe vo vedeňí podniku nadobudol.

RNDr. Milana Neštického, asistenta autora pentalógie a vedeckého redaktora, fascinuje to, že prof. Kassay pri písaní knihy spracuje stovky materiálov, z ktorých vyberá témy pre jednotlivé kapitoly, konzultuje ich s celým radom odborníkov z rôznych oblastí, v diskusiách s nimi konfrontuje svoje názory so zaužívanými názormi a veľmi detailne sa zaoberá štruktúrou knihy. Výsledkom tejto námahy je dielo, ktoré po textovej, obsahovej, ale i grafickej a estetickej stránke patrí medzi publikácie, ktoré znesú aj tie najnáročnejšie kritériá.

Zaujímavé postrehy odzneli aj v osobných rozhovoroch. Podľa prof. Teodora Kollárika koncepcia monografie má železnú logiku a pokrýva všetky oblasti podnikania a riadenia podnikov. Je veľkým prínosom pre slovenskú vedu, ale hlavne pre vedúcich riadiacich pracovníkov. Prof. Jozef Kelemen na publikácii oceňuje, že témy zaradené do publikácie prešli širokou diskusiou nielen v odborných akademických kruhoch, ale i diskusiou s vrcholovými manažérmi z praxe. Táto skutočnosť zaručuje viacuhlový pohľad na jednotlivé problematiky a komplexnosť ich riešenia. Na publikácii oceňuje i to, že autor sa snaží pomenovať problémy a výzvy v budúcnosti, čím motivuje čitateľa zamyslieť sa nad ich riešením, alebo aspoň uvedomenie si ich potenciálnej existencie.

Európsky vydavateľský počín je priliehavý výraz pre pochopenie práce a vydavateľských ambícií dnes už Európskeho vydavateľského domu, ktorého logo sa už pripravuje, povedal riaditeľ VEDY, vydavateľstva SAV, JUDr. Milan Brňák. Päťjazyčné dielo v spolupráci s akademickými vydavateľstvami jednotlivých krajín je toho dôkazom. Uviedol, že pentalógia nielen v slovenskej, ale aj v anglickej, ruskej, poľskej a maďarskej mutácii vychádza vo vydavateľstve VEDA v spolupráci s akademickými vydavateľstvami jednotlivých krajín. Vydanie pentalógie je jedným z najväčších vydavateľských počínov vydavateľstva VEDA. Po obsahovej, grafickej i tlačiarenskej je to publikácia najvyššej kvality. Je to veľmi dobrá prezentácia publikácie i vydavateľstva VEDA nielen u nás, ale i v zahraničí.

Publikácia Podnik a podnikanie je osobitne podnetná pre výrobnú prax. Môže sa stať dôveryhodným radcom podnikateľom a manažérom, pretože skúsenosti autora v riadení veľkého podniku obsiahnuté v knihe sú podložené konkrétnymi výsledkami dosahovanými v jeho podniku, ktorý vykazuje neustály medziročný nárast výkonnosti. Pomáhať podnikom a podnikateľom je vlastne cieľom premietajúcim sa vo všetkých zväzkoch pentalógie.

SPOLOČNÁ FOTOGRAFIA ÚČASTNÍKOV 9. ROČNÍKA KONFERENCIE DREVINY VO VEREJNEJ ZELENÍ 2013. FOTO: ARCHÍV

Deviaty ročník aj s medzinárodnou účasťou

DREVINY VO VEREJNEJ ZELENÍ

Ústav ekológie lesa SAV Zvolen, Pobočka biológie drevín Nitra, v spolupráci so Slovenskou spoločnosťou pre poľnohospodárske, lesnícke, potravinárske a veterinárske vedy (SSPLP-VV) pri SAV usporiadali 18. – 19. júna t. r. 9. ročník konferencie s medzinárodnou účasťou pod názvom *Dreviny vo verejnej zeleni 2013*.

Podujatie bolo venované jubilujúcim **doc. Ing. Gabriele Juhásovej, CSc.**, a **Ing. Antonovi Janitorovi, PhD.**, ktorí sa zaslúžili o rozvoj fytopatológie a mykológie na Slovensku. Slávnostný príhovor k účastníkom konferencie a k jubilantom predniesol riaditeľ ÚEL SAV Zvolen Ing. Jozef Váľka, CSc., ktorý súčasne vyzdvihol význam riešenia konferenčnej problematiky. Za dlhoročné pôsobenie a aktívnu prácu v SSPLPVV pri SAV sa jubilantom poďakoval predseda spoločnosti prof. Jozef Golian a odovzdal im ďakovný list. Konferenciu otvorila a účastníkov privítala Mgr. Katarína Adamčíková, PhD., vedúca Pobočky biológie drevín Nitra.

Do širokej diskusie organizátori pozvali nielen domácich a zahraničných odborníkov z vedeckovýskumnej a academickej oblasti, ale aj pracovníkov, ktorí sú zodpovední za údržbu drevín vo verejnej zeleni. Vypočuli si prednášky zamerané na najčastejšie problémy drevín vo verejnej zeleni, na aktuálne problémy týkajúce sa oblasti štátnej správy pre ochranu drevín, na klasifikáciu plôch zelene a tiež z oblasti hodnotenia vybraných dendrologických areálov. V rámci konferencie vystúpili odborníci z oblasti krajinného plánovania, záhradnej architektúry, ktorí predniesli návrhy pre konkrétne sídla. Skúsenosti s využitím zvukového tomografu pri hodnotení poškodenia verejnej zelene drevokaznými hubami porovnali domáci a maďarskí kolegovia. Zaujímavosťou bola prednáška týkajúca sa škôd vo verejnej zeleni, ktoré boli spôsobené veternými vývratmi. Účastníci predstavili rody *Salix*, *Cornus* a *Forsythia*, ale aj skupinu lián využívaných v urbánnom prostredí. Niekoľko príspevkov sa týkalo aj problémov s invázivnými druhmi.

Prednáška o vývoji poškodenia lesov na Slovensku otvorila sekciu týkajúcu sa biotických škodlivých činiteľov. Vysoko aktuálne poznatky o poškodeniach a odumieraníach jaseňov, poškodení platanov, výskytu škodcov *Cydalima perspectalis* na krušpánoch a výskytu *Rhagoletis completa* v Európe, ako aj výskytu živočíšnych škodcov na vřdzyelených drevinách rozšírili aj odborníci ventujúci sa fytopatológii a ochrane drevín. Pútavé prednášky venované populačným štúdiám škodcu *Corythuca ciliata*, ako aj rastlinným rodom *Abies* a *Pinus* uzatvorili prednáškovú časť konferencie.

Súčasťou konferencie bola návšteva zubrej obory v Lovciach a exkurzia do významného dendrologického parku v Topoľčiankach. Dendrologicky hodnotné a zaujímavé jedince predstavil a parkom sprevádzal jeden z najvýznamnejších slovenských dendrológov prof. Ing. Pavel Hrubík, DrSc.

POKLONA VILIAMOVI TURČÁNYMU

Dňa 11. júna 2013 sa v Ústave slovenskej literatúry SAV konal v rámci dlhodobého cyklu Pamäť literárnej vedy vedecký seminár venovaný **PhDr. Viliamovi Turčánymu, CSc.** (na fotografii) pri príležitosti jeho 85. narodenín. Cieľom podujatia bolo pripomenúť si vedecké, literárne a prekladateľské aktivity V. Turčányho a takisto aj aktuálny stav bádania v oblastiach, ktorým sa on sám venoval počas svojho pôsobenia v SAV v rokoch 1952 – 1988. Podujatie poctil svojou osobnou účasťou aj sám jubilant, ktorý si sústredene vypočul všetky prednesené príspevky a reagoval na množstvo podnetov, ktoré zazneli v jednotlivých referátoch i počas diskusie. Stretnutie sa nieslo vo veľmi príjemnom duchu oslavy básnického umenia i poctivej literárnej vedy.

Prvý blok prednášok moderovala Gizele Gáfriková, ktorá upozornila v kontexte výskumu dejín slovenskej literatúry na potrebu sústredenejšieho skúmania veršológie a historickej poetiky. Eva Fordinálková v osobne ladenom príspevku zhr-

nula vedecké, umelecké i ľudské inšpirácie a podnety diela V. Turčányho, pričom vysoko hodnotila nielen dokonalosť básnickej techniky či detailnosť a spoľahlivosť jeho vedeckej práce, ale nado všetko pripomínala pridanú hodnotu jeho aktivít, ich duchovný rozmer. Kvalite a precíznosti Turčányho prekladateľských aktivít zložil poklonu Daniel Škoviera, ktorý zároveň oslávenca povzbudil k ďalším prekladom, tentoraz Horatioho diela. Osobitnú pozornosť Turčányho vzťahu k jazyku venoval Ján Kačala. Anna Valcerová, Michal Harpáň a Terezia Benejová upriamili pozornosť na Turčányho celoživotnú tému, ktorou bol výskum rýmu a básnickej obraznosti. V priebežnej i záverečnej diskusii zarezovali viaceré námety, ktorým je potrebné – ako upozornil aj samotný oslávenec – venovať v literárnohistorickom i teoretickom výskume ešte veľkú pozornosť.

Lenka Rišková

ZOMREL SPELEOLÓG ANTON DROPPA

Dňa 13. júla 2013 nás vo veku 93 rokov po krátkej chorobe navždy opustil doc. RNDr. Anton Droppa, CSc., dlhoročný vedecký pracovník Geografického ústavu SAV. Jeho vedeckej práci predchádzala kariéra pilota stíhacieho letectva. V oboch oblastiach plodnou prácou naplneného života zanechal výraznú stopu. Začlenil sa medzi popredných vojenských letcov v boji proti fašizmu a vo vedeckom bádani v odbore geografie, ale najmä speleológie. Dlhoročnou vedeckou a jaskyniarskou činnosťou sa zaradil medzi hlavné osobnosti slovenskej speleológie, ktorú dôstojne prezentoval aj na medzinárodnej úrovni.

Narodil sa 30. júna 1920 na Liptove v obci Lazisko. O krasové jaskyne sa začal zaujímať počas vysokoškolského štúdia v Olomouci a Brne. Jeho prvým zamestnaním bolo miesto odborného pracovníka v Slovenskej speleologickej spoločnosti, neskôr miesto kustóda Múzea sloven-

ského krasu v Liptovskom Mikuláši. V rokoch 1955 – 1985 pôsobil ako vedecký pracovník Geografického ústavu SAV v Bratislave na vysunutom pracovisku v Liptovskom Mikuláši. Za jeho najvýznamnejšie dielo môžeme pokladať monografiu o Demänovských jaskyniach, ktorá vyšla vo Vydavateľstve SAV. Pozdĺžny rez a mapka systému Demänovských jaskýň, ukazujúce vývoj jaskynných úrovní v období pliocénu a kvartéru, boli publikované v početných vedeckých štúdiách a monografiách v zahraničí. Venoval sa aj výskumu vysokohorského krasu, typizácii krasových oblastí Slovenska, vzniku kaňonovitých dolín v Západných Karpatoch, ako aj chemickej denudácii krasu. Výsledky svojich výskumov prezentoval na viacerých speleologických kongresoch v zahraničí.

Výraznou mierou sa pričínal o spopularizovanie sprístupnených jaskýň na Slovensku, ktoré predstavil v ôsmich monografi-

ách. Zdokumentoval a vypracoval plány takmer 400 slovenských jaskýň. Okrem početných vyznamenaní za účasť v protifašistickom boji pri oslobodzovaní severnej Moravy ako letecký pilot bol ocenený nielen na Slovensku, ale dostal medailu aj od prezidenta Ruska. Slovenská akadémia vied mu udelila Striebornú plaketu a Zlatú plaketu za zásluhy v prírodných vedách a bol zaradený do zoznamu významných osobností SAV. Prezident Slovenskej republiky mu prepožičal Pribinov kríž II. triedy.

Publikované výsledky jeho práce s množstvom citačných ohlasov zostanú aj naďalej zdrojom vedeckého poznávania slovenských jaskýň tak speleológmi, ako aj amatérskymi jaskyniarmi a ochrancami prírody. Za jeho celoživotné dielo mu patrí naša trvalá spomienka.

Jozef Jakál

1. ZASADNUTIE PREDSEDNÍCTVA SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED 5. JÚNA 2013

Predsedníctvo SAV

prerokovalo:

- informáciu o výročnom seminári vedeckých organizácií 2. oddelenia vied SAV v dňoch 20. a 21. 5. 2013 v Smoleniciach,
- správu o stave projektu SASPRO (MC-COFUND),
- výsledky hodnotenia prihlášok do Programu Štipendium SAV;

schválilo:

- Rokovací poriadok Predsedníctva SAV,
- preradenie Ústavu genetiky a biotechnológií rastlín SAV zo skupiny biologických a chemických vied do skupiny poľnohospodárskych a veterinárnych vied v rámci štruktúry 2. OV SAV s účinnosťou od 1. 1. 2014,
- zámer modernizácie správy Fondu Štefana Schwarza a zámer tvorby informačného systému pre program SASPRO spolufinancovaného z COFUND-u,
- aktualizáciu Zásad SAV na poskytovanie finančných prostriedkov doktorandom dennej formy doktorandského štúdia z centrálnych zdrojov,
- návrhy na udelenie Ceny ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR za vedu a techniku;

odsúhlasilo:

- návrh na zrušenie funkcie podpredsedu SAV pre vzdelávanie a doktorandské štúdium;

vymenovalo:

- **prof. RNDr. Pavla Šajgalíka, DrSc.**, za podpredsedu SAV pre ekonomiku,
- **RNDr. Evu Majkovú, DrSc.**, za podpredsedníčku SAV pre výskum,
- **Ing. Juraja Lapina, DrSc.**, za podpredsedu pre 1. oddelenie vied SAV,
- **MUDr. Richarda Imricha, PhD.**, za podpredsedu pre 2. oddelenie vied SAV,
- **PhDr. Dagmar Podmakovú, CSc.**, za podpredsedníčku pre 3. oddelenie vied SAV,
- **PhDr. Dušana Gálika, CSc.**, za vedeckého sekretára SAV,

- **MVDr. Juraja Kopáčka, DrSc.**, do funkcie riaditeľa Virologického ústavu SAV s účinnosťou od 6. 7. 2013 na obdobie 4 rokov,
- **RNDr. Jozefa Šebeka, CSc.**, do funkcie riaditeľa Technologického inštitútu SAV s účinnosťou od 1. 7. 2013 na obdobie 4 rokov,

predsedov poradných orgánov SAV:

- Legislatívna komisia SAV
– **doc. MVDr. Juraj Koppel, DrSc.**
- Komisia SAV pre ekonomické otázky
– **prof. RNDr. Pavol Šajgalík, DrSc.**
- Škodová komisia
– **prof. RNDr. Pavol Šajgalík, DrSc.**
- Rada SAV pre vzdelávanie a doktorandské štúdium
– **prof. PharmDr. Daniela Ježová, DrSc.**

- Akreditačná komisia SAV
– **Ing. Karol Fröhlich, DrSc.**
- Komisia SAV pre infraštruktúru
– **RNDr. Pavol Siman, PhD.**
- Komisia SAV pre životné prostredie
– **RNDr. Pavol Siman, PhD.**
- Komisia SAV pre propagáciu a médiá
– **Mgr. Juraj Marušiak, PhD.**
- Komisia SAV pre duševné vlastníctvo
– **prof. RNDr. Ján Dusza, DrSc.**
- Edičná rada SAV
– **PhDr. Dagmar Podmaková, CSc.**
- Etická komisia SAV
– **PhDr. Dušan Gálik, CSc.**
- Komisia SAV pre medzinárodnú vedecko-technickú spoluprácu
– **doc. MVDr. Juraj Koppel, DrSc.**
- Komisia SAV pre zahraničné styky
– **PhDr. Dušan Gálik, CSc.**
- Komisia SAV pre informačné a komunikačné technológie
– **doc. MVDr. Juraj Koppel, DrSc.**
- Dislokačná komisia SAV
– **doc. MVDr. Juraj Koppel, DrSc.**
- Komisia SAV pre rovnosť príležitostí
– **prof. PharmDr. Daniela Ježová, DrSc.**
- Porota na udeľovanie Medzinárodnej ceny SAV
– **PhDr. Dušan Gálik, CSc.**
- Komisia SAV pre vesmírne aktivity
– **Ing. Juraj Lapin, DrSc.**
- Komisia SAV pre spoluprácu s vedeckými spoločnosťami
– **RNDr. Miroslav Morovics, CSc.**
- Knižničná rada SAV
– **RNDr. Miroslav Morovics, CSc.**
- Komisia SAV pre vyhodnocovanie medzinárodných projektov
– **Ing. Karol Fröhlich, DrSc.**
- Bytová komisia SAV
– **Ing. Ján Malík, CSc.;**

udelilo:

- Čestnú plaketu SAV za zásluhy v biologických vedách **Ing. Michalovi Simonovi, DrSc.;**

vzalo na vedomie:

- správu zo zahraničnej pracovnej cesty:
 - J. Barančíka, Nemecko, 13. 5. – 15. 5. 2013, účasť na zasadnutí konzorcia ANIHWA,
 - J. Barančíka, ktorý sa v dňoch 15. – 18. 5. 2013 zúčastnil meetingu ERA-Net NEURON II v Reykjavíku,
 - D. Ježovej zo zasadnutia „General Assembly ALLEA,“ ktoré sa konalo 29. 4. – 30. 4. 2013 v Berlíne,
 - D. Ježovej na zasadnutí panelu „European Research Council,“ ktoré sa konalo 14. 5. – 17. 5. 2013 v Bruseli.

Antonia Štaffová

2. ZASADNUTIE PREDSEDNÍCTVA SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED 4. JÚLA 2013

Predsedníctvo SAV

prerokovalo:

- informáciu o stanovisku organizácií SAV k zabezpečeniu verejného obstarávania prostredníctvom centrálného obstarávateľa na úrovni SAV,
- informáciu o skončení konania vedeného na Najvyššom súde SR – Cirkevný zbor Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku c/a THS ústavov spoločenských vied SAV,
- spôsob kreovania Vedeckej rady SAV;

schválilo:

- kompetencie členov Predsedníctva SAV,
- zloženie poradných orgánov SAV,
- zriadenie Komisie pre transformáciu SAV,
- vydanie Dodatku č. 7 k Organizačnému poriadku Úradu SAV,
- financovanie projektov Programu Štipendium SAV;

odsúhlasilo:

- postup predkladania návrhov zahraničných pracovných ciest členov Predsedníctva SAV a pracovníkov Úradu SAV prostredníctvom vedeckého sekretára SAV;

vzalo na vedomie:

- a) správu zo zahraničnej pracovnej cesty:
 - E. Majkovej a J. Pastoreka vo Fínsku, 13. 5. – 14. 5. 2013, v rámci ktorej bolo podpísané memorandum o porozumení,
 - M. Nováka, Grécko, 12. 6. – 15. 6. 2013, účasť na Network Steering Committee programu TRANSCAN,
 - J. Barančíka, Nemecko, 24. – 26. 6. 2013, účasť na zasadnutí Riadiaceho výboru (M-ERA.NET Steering Board meeting),
- b) informáciu o príprave spolupráce s VTT Research Center Fínsko a JST Agency Japonsko,
- c) informáciu o spolupráci s STU, v rámci ktorej SAV oceňuje najlepšie diplomové práce,
- d) informáciu o seminári *Prezentácia výskumných projektov podporovaných z rozpočtu SAV*, ktorý sa uskutočnil 20. 6. 2013 v Aule SAV,
- e) informáciu o príprave publikácie s pracovným názvom *Špičkové tímy SAV*.

Antonia Štaffová

3. ZASADNUTIE PREDSEDNÍCTVA SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED 1. AUGUSTA 2013

Predsedníctvo SAV

prerokovalo:

- Konceptiu využitia a riešenia detašovaného pracoviska Fyzikálneho ústavu a Elektrotechnického ústavu SAV v Piešťanoch,
- návrh zmien a doplnkov Štatútu SAV,
- výsledok hodnotenia návrhov projektov v rámci 1. spoločnej výzvy vyhlásenej medzinárodným konzorciom M-ERA.NET v roku 2012;

schválilo:

- štatút a rokovací poriadok Komisie pre transformáciu SAV,
- zámer na zmenu štruktúry SAV,
- výzvu na realizáciu návrhu projektu pod názvom „Výroba a spracovanie horčíka na Slovensku“,“
- návrh organizačného zabezpečenia oceňovania osobností SAV pri príležitosti 60. výročia SAV,
- dodatok č. 6 k Rámcovej zmluve o spolupráci č. 2007/71/11130 uzatvorenej 21. 8. 2007 so SNM;

vymenovalo:

- doc. Ing. Miroslava Boču, PhD. Dr. tech., do funkcie riaditeľa

Ústavu anorganickej chémie SAV s účinnosťou od 1. 9. 2013 na obdobie 4 rokov,

- doc. RNDr. Jána Salaja, DrSc., do funkcie riaditeľa Ústavu genetiky a biotechnológií rastlín SAV s účinnosťou od 1. 9. 2013 na obdobie 4 rokov;

vzalo na vedomie:

- správu zo zahraničnej pracovnej cesty
 - Z. Hrabovskej, Brno, 3. 7. 2013, rokovanie s pracovníkmi Jihomoravského centra pro mezinárodní mobilitu,
 - J. Barančíka, Turecko, 10. 7. – 13. 7. 2013, workshop – stav realizácie a budúce aktivity s Ruskom v rámci projektu ERA.NET RUS a ERA.NET RUS plus,
 - J. Barančíka, Švajčiarsko, 17. 7. – 19. 7. 2013, CONCERT – Japan Workshop on Future Perspectives for Europe-Japan Research and Innovation Cooperation.

Antonia Štaffová

ZÁSADY FINANCOVANIA VYDÁVANIA PERIODICKÝCH A NEPERIODICKÝCH PUBLIKÁCIÍ VEDECKÝMI ORGANIZÁCIAMI SAV

(schválené Predsedníctvom Slovenskej akadémie vied 2. mája 2013)

Slovenská akadémia vied (ďalej SAV) podporuje vydávanie periodických a neperiodických vedeckých publikácií, ktoré prezentujú vedecké výsledky dosiahnuté najmä na pracoviskách SAV. Okrem toho podporuje aj vydávanie knižných titulov popularizujúcich vedu a vzdelávanie.

Publikácie vydávajú pracoviská SAV v súlade s ich zriaďovacou listinou priamo (vlastným nákladom), vo VEDE, vydavateľstve SAV, mimo SAV alebo v kooperácii.

Na posudzovanie publikačnej činnosti SAV a predkladanie návrhov súvisiacich s publikačnou činnosťou SAV je menovaná Predsedníctvom SAV (ďalej P SAV) Edičná rada (ďalej ER). ER je poradným orgánom P SAV.

Na zasadnutia ER, ktoré rokujú o edičnom pláne a jeho financovaní, je vždy prizývaný riaditeľ VEDY, vydavateľstva SAV.

I. Periodické publikácie

1. Vydavatelia

- Periodické publikácie (ďalej časopisy) vydávajú pracoviská SAV (ďalej pracoviská) v súlade s ich zriaďovacou listinou.
- Zriaďovacia listina pracovísk spravidla umožňuje pracoviskám publikovanie vedeckých a vedecko-popularizačných výsledkov všetkými spôsobmi, ktoré sú v súlade s právnym poriadkom SR.
- Časopisy vydávané pracoviskami priamo alebo v inom vydavateľstve sú v úplnej kompetencii pracoviska. Redakcie časopisov sa vo svojej činnosti riadia štatútom, ktorý je súčasťou organizačného poriadku pracoviska.

2. Financovanie

- Plná zodpovednosť za finančné zabezpečenie vydávania časopisu leží na pracovisku, ktoré časopis vydáva priamo alebo v inom vydavateľstve. SAV podporuje vydávanie časopisu aj z centrálnych zdrojov.
- Príspevok na financovanie časopisov z centrálnych zdrojov schvaľuje každoročne pre daný rok P SAV na návrh ER a oddelení vied SAV. Pracovisko môže požiadať o príspevok na financovanie časopisu z centrálnych zdrojov v danom roku do 15. februára dotazníkom, ktorý rozpošle ER pracoviskám.
- Čiastka, ktorú vyčleňuje každoročne P SAV ako príspevok na financovanie časopisov z centrálnych zdrojov, je daná rozpočtovými možnosťami SAV a spravidla je určená jeho výškou v predchádzajúcom roku so zohľadnením rastu nákladov na prípravu publikácií.
- Z príspevku z centrálnych zdrojov sa financuje časť nákladov na časopisy. Príspevok nepokrýva mzdové a kapitálové výdavky pracovísk súvisiace s vydávaním časopisu.
- Čiastka, ktorú dostane pracovisko ako príspevok na vydávanie časopisu, je súčasťou rozpočtu pracoviska a nie je účelovou dotáciou.
- Výška príspevku pre časopis je určená celkovou čiastkou vyčlenenou na financovanie časopisu, tlačovými nákladmi a kvalitatívnym hodnotením časopisu.

3. Postup ER pri udeľovaní príspevkov

- Na základe žiadosti pracoviska pripravuje ER plán financovania časo-

pisov pre ďalší rok.

- ER vykoná každý rok hodnotenie každého časopisu, ktorý požiada o príspevok z centrálnych zdrojov. Pri hodnotení sa zvažujú kvalitatívne parametre (ako úroveň časopisu a jej porovnanie s inými časopismi daného odboru, zloženie redakčnej rady, jazyk vydania, akceptovanie v sekundárnych zdrojoch informácií a podobne), ako aj formálne parametre (tlačová úroveň, náklad, periodicitu, cena, odbyt a podobne). Výsledkom hodnotenia je kategória A, B, C alebo D.
- Raz za tri roky sa na hodnotení časopisov zúčastňujú vedecké kolégia SAV, ktoré predkladajú svoje hodnotenia ER. Garantom hodnotenia kvality časopisov je ER. Predsedníctvom SAV môže pre daný rok vytvoriť aj iný hodnotiaci panel alebo si vyžiadať doplnkové hodnotenie od externých organizácií.
- Na základe vyhodnotenia tlačových nákladov časopisov (podľa reálne publikovaného rozsahu v predošlom roku) rozdelí ER pridelený príspevok na časopisy tak, že v základnom rozdelení časopis dostane pokrytých 75 percent tlačových nákladov a zvyšok sa rozdelí na základe kvalitatívneho hodnotenia s bodovým ohodnotením jednotlivých kvalitatívnych kategórií.
- Po hodnotení ER prechádzajú časopisy hodnotením v oddeleniach SAV, ktoré prihliadajú na špecifiká oddelenia. Oddelenia zvolia svoje percento pokrytia tlačových nákladov a kvalitatívne hodnotenie časopisov. Rozdeľujú pritom čiastku, ktorá vznikla pri prvom hodnotení ER (tá je určená proporciami danými tlačovými nákladmi). Tento návrh sa

- predkladá na schválenie P SAV.
- f) Pokiaľ časopis nie je zaradený do zoznamu časopisov, ktoré dostávajú pravidelný príspevok z centrálnych zdrojov, môže časopis dostať príspevok na financovanie neprevyšujúci úroveň príspevku kategórie D.
- g) Pokiaľ časopis nie je prezentovaný na WEB stránke SAV a pracoviska (minimálne obsah a abstrakty článkov od roku 1999 vrátane), bude pracovisku znížená úroveň financovania až o 20 %.

II. Neperiodické publikácie

1. Plán neperiodických publikácií

- a) Vedecké a vedecko-popularizačné publikácie sú financované na základe edičných plánov (plán neperiodických publikácií – ďalej edičný plán), ktoré zostavuje ER a predkladá ich na schválenie P SAV.
- b) Edičný plán predkladá ER P SAV najmenej dvakrát ročne, spravidla v máji a v novembri
- c) Pracoviská SAV predkladajú návrhy na zaradenie do edičného plánu priebežne.
- d) Návrh pracoviska obsahuje okrem návrhového listu rukopis publikácie trojmo, súčasne s jeho elektronickou formou. Nepredpokladá sa vydávanie diel, na ktorých nie sú autorsky zúčastnení pracovníci SAV (netýka sa vedecko-popularizačných diel).
- e) Pokiaľ nie je návrh z akéhokoľvek dôvodu ER zamietnutý, určí ER recenzentov diela. Po obdržaní recenzných posudkov a zapracovaní prípadných pripomienok rozhodne ER o zaradení diela do návrhu edičného plánu, ktorý je vrátane finančného a technického zabezpečenia predkladaný P SAV na schválenie.
- f) Pracovisko môže požiadať ER o predbežné schválenie recenzentov diela. V prípade, že boli recenzenti predbežne schválení, sú súčasťou návrhového listu aj posudky recenzentov.
- g) Redakčné práce súvisiace s vydaním diela, t.j. zabezpečenie recenzného pokračovania, styk s autorom a podobne, je na základe rozhodnutia ER zabezpečované vo VEDE, vydavateľstve SAV, pracoviskom alebo inak.
- h) V prípade, že sú redakčné práce zabezpečované mimo pracoviska a titul nebude zaradený do edičného plánu, hradí už vypracované posudky recenzentov pracovisko.

- i) Vydavateľstvo VEDA raz ročne informuje riaditeľov pracovísk SAV o stave realizácie edičného plánu vrátane realizovaných publikácií za uplynulý rok.

2. Vydavateľ diela a technické zabezpečenie vydania

- a) Vydavateľa navrhuje ústav edičnej rade v návrhovom liste. Vydavateľa knihy na návrh ER schvaľuje P SAV v edičnom pláne. Vydavateľom môže byť VEDA, vydavateľstvo SAV, pracovisko alebo iný vydavateľ.
- b) Ku každému návrhovému listu predkladá povinne svoj návrh na celé zabezpečenie diela VEDA, vydavateľstvo SAV (s rozpisom nákladov a menovitým uvedením nákladov na tlač i definovaných podkladov).
- c) V prípade, že tlač alebo vydanie diela je zabezpečované mimo vydavateľstva VEDA, je VEDA povinná objednať a uhradiť práce súvisiace s vydaním diela v schválenej výške, na základe schváleného edičného plánu v spolupráci s pracoviskom.

3. Financovanie edičného plánu

Na podporu vydávania neperiodických publikácií vyčleňuje Predsedníctvo SAV prostriedky. Prostriedky sa čerpajú na základe edičného plánu, ktorý predkladá na schválenie Predsedníctvu SAV edičná rada.

- a) Na realizáciu edičného plánu je vo VEDE, vydavateľstve SAV, vytvorený účet. Čerpanie účtu predkladá VEDA, vydavateľstvo SAV, edičnej rade v termínoch, ktoré určí ER.
- b) Na účet neperiodických publikácií bude prispievať P SAV z rozpočtu SAV. Táto suma bude každoročne upravovaná v závislosti od inflácie, rastu tlačových nákladov a rozpočtu SAV. Predpokladá sa, že 75 % celkových nákladov na výrobu titulu zo schváleného edičného plánu bude hrađených z účtu neperiodických publikácií a 25 % pracoviskom. ER môže stanoviť aj iný podiel s prihliadnutím na reálne náklady na prípravu diela na strane navrhovateľa. V prípade vedecko-popularizačných publikácií môže byť krytie nákladov z účtu neperiodických publikácií hrađené až do výšky 100 %.
- c) V prípade, že vydanie diela predpokladá nadštandardné alebo výnimočne vysoké náklady, môže byť po-

diel, ktorý bude tvoriť príspevok na vydanie diela menší ako 75 %. V takomto prípade musí zabezpečiť zostávajúce prostriedky pracovisko.

- d) Pracoviská môžu zabezpečiť prostriedky podporujúce vydanie diela aj od subjektov mimo SAV. Z týchto prostriedkov môžu pokryť podiel pracoviska na vydaní diela, nadštandardnú úroveň vydania, honoráre pre autorov a podobne.
- e) V prípade, že je vydavateľom diela VEDA, vydavateľstvo SAV, celý náklad okrem povinných a pracovných výtlačkov je majetkom pracoviska, ktoré s ním bude nakladať hospodárne a v súlade s existujúcimi predpismi.
- f) Cenu určuje majiteľ nákladu.
- g) Povinné a pracovné výtlačky distribuuje vydavateľ.
- h) VEDA, vydavateľstvo SAV, je povinný distribútor diela, pokiaľ o to pracovisko požiada a vydavateľom je VEDA, vydavateľstvo SAV.
- i) Distribútorovi môže byť poskytnutý rabat. Zo získanej tržby náleží pracovisku podiel, ktorý zodpovedá jeho vkladu (spravidla 25 %) a zvyšok sa prevádza na účet neperiodických publikácií. Ak pracovisko získa pre dielo sponzorský podiel, zvýši sa adekvátne aj podiel pracoviska na získanej tržbe.

4. Povinné a pracovné výtlačky

Pod povinnými a pracovnými výtlačkami sa rozumie:

- a) Povinné výtlačky sú chápané v zmysle zákona. Tieto posiela vydavateľ diela.
- b) Pracovné výtlačky sa poskytujú pre potreby P SAV podľa záujmu v počte do 20 kusov.
- c) pracovné výtlačky sa poskytujú pre potreby ER podľa záujmu v počte do 15 kusov.
- d) Pre potreby Ústrednej knižnice SAV sa poskytujú 2 pracovné výtlačky.
- e) Pre potreby Ústredného archívu SAV sa poskytuje 1 pracovný výtlačok.

III. Záverečné ustanovenie

Tieto zásady nadobúdajú platnosť od 2. 5. 2013. Súčasne sa rušia predchádzajúce uznesenia P SAV, ktoré sa týkajú vydávania periodických a neperiodických publikácií.

ARCHEOLOGICKÝ UNIKÁT Z POPRADU — MATEJOVIEC

Návštevníkov Podtatranského múzea v Poprade lákala počas letných prázdnin najmä výstava *Kniežacia hrobka z Popradu – konzervácia 2008 – 2012*, ktorá si dala za cieľ predstaviť širokej verejnosti výsledky doterajších vedeckých výskumov, ako aj konzervovania, dokumentácie i reštaurovania organických nálezov tejto unikátnej hrobky z prelomu 4. a 5. stor. po Kristovi, ktorú objavili v roku 2005 v katastri obce Poprad-Matejovce a preskúmali v roku 2006.

1. Takto vyzerala hrobka pri jej objavení v roku 2005.
2. Tereza Štolcová z Archeologického ústavu SAV oboznamuje návštevníkov s výskumnými prácami v Nemecku. Foto: Matej Ruttkay
3. Hracia doska na spoločenské hry a hracie kamene sa napriek vykradnutiu hrobky zachovali dodnes. Foto: Matej Ruttkay
4. Pozornosť návštevníkov sa sústreďovala najmä na zlaté predmety z hrobky. Foto: Štefan Hritz
5. Vedúci výskumu Karol Pieta (v strede) z Archeologického ústavu SAV v Nitre a riaditeľ múzeí v Schleswigu Claus von Carnap-Bornheim v rozhovore pre médiami.

